

Przegląd

nr 11
PL

wiosna 2012

Obszarów Wiejskich UE

Magazyn Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

LEADER
i współpraca

Redaktor naczelny: Rob Peters, kierownik działu Sieć Europejska i Monitorowanie Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Autorzy i podmioty zaangażowane w powstanie publikacji: Pedro Brosei, Jean-Michel Courades, FARNET, Eamon O'Hara, Mark Redman, Pascale Van Doren, Dieter Wagner, Sarah Watson.

Prawa autorskie do zdjęć: Andrus Kopliste, Anthony Baggett, BlueOrange Studio, Conny Sjostrom, Conny Wernitznig, DEVNET geie, ENRD Contact Point, Gordan Gleded, Jaak Nilson, Mark Redman, Michele Cornelius, Nicole Schaible, Outi Raatikainen / Innovative Village, RETO NATURA 2000, RETO NATURA 2000 (Adri Jiloca Gallocanta), Ronny Schmitz, Ryszard Kamiński, Scottish Borders Leader / Colin Tennant, Tbel, Tim Hudson, Yang Chao.

© Zdjęcia na okładce: Tim Hudson i ENRD Contact Point

Zapraszamy do zaprenumerowania publikacji Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW) pod następującym adresem:

<http://enrd.ec.europa.eu>

Można także zamówić jeden bezpłatny wydrukowany egzemplarz na stronie księgarni UE:

<http://bookshop.europa.eu>

Treść publikacji „Przegląd Obszarów Wiejskich UE” nie zawsze odzwierciedla poglądy instytucji Unii Europejskiej.

„Przegląd Obszarów Wiejskich UE” publikowany jest w sześciu językach urzędowych (angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, włoskim i polskim). Jest także dostępny w wersji elektronicznej na stronie internetowej ESROW. Rękopis złożono w marcu 2012 r. Oryginalną wersję publikacji stanowi wersja w języku angielskim.

© Unia Europejska, 2012

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

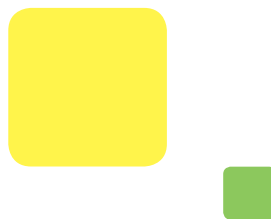
Dodatkowe informacje dotyczące Unii Europejskiej znaleźć można pod adresem: <http://europa.eu>

Printed in Belgium

Wydrukowano na papierze z recyklingu, wyróżnionym odznaką ekologiczną UE dla papieru graficznego (<http://ec.europa.eu/ecolabel/>)

Tekst niniejszej publikacji służy do celów informacyjnych i nie jest prawnie wiążący.

Słowo wstępne

LEADER I WSPÓŁPRACA

- 20 LAT INICJATYWY „LEADER I WSPÓŁPRACA” 6
- ROLA WSPÓŁPRACY WE WZMACNIANIU LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU 10

PRZYKŁADY PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY

- WIELOWYMIAROWY CHARAKTER INICJATYWY „LEADER I WSPÓŁPRACA” 14

PROMOWANIE WSPÓŁPRACY

- TWORZENIE SIECI KONTAKTÓW NA RZECZ PROMOWANIA WSPÓŁPRACY TRANSNARODOWEJ 24

PATRZĄC W PRZYSZŁOŚĆ

- WNIOSKI DOTYCZĄCE PODEJŚCIA LEADER W LATACH 2014–2020 28
- POPRAWA LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU 34

POPRAWA KOORDYNACJI FUNDUSZY UE W TERENIE

- PRZYKŁAD WSPÓŁPRACY MIĘDZY LOKALNYMI GRUPAMI DZIAŁANIA
A LOKALNYMI GRUPAMI RYBACKIMI 38

Słowo wstępne

Witamy w 11 numerze „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE”. Jest to pierwsze wydanie nowej generacji magazynu, w którym zawarta będzie dogłębna analiza szczegółowych kwestii istotnych dla podmiotów zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich. Przykładowo niniejsze wydanie zostało napisane i opublikowane jako dokument towarzyszący spotkaniu Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich dotyczącemu inicjatywy LEADER, które odbyło się w dniach 27–28 kwietnia 2012 r.; położono w nim nacisk na wzajemne relacje między dwoma kluczowymi elementami podejścia LEADER¹ mianowicie lokalnymi strategiami rozwoju i współpracą.

W coraz większym stopniu dostrzega się, że lokalne strategie rozwoju, bazujące w dużym stopniu na ponad dwudziestoletnich doświadczeniach inicjatywy LEADER, są skutecznymi mechanizmami wdrażania kilku nurtów polityki UE. Pod koniec 2011 r. Komisja Europejska przedłożyła wnioski służące wprowadzeniu wspólnych przepisów dotyczących finansowania z kilku funduszy i zintegrowanego realizowania projektów rozwoju lokalnego. Zmiana ta wzbudza duże zainteresowanie, jako że otwiera lokalnym

partnerstwom publiczno-prywatnym możliwość ubiegania się o jednocześnie wsparcie z unijnych funduszy rolnych, regionalnych, społecznych i rybackich. Więcej szczegółowych informacji znajduje się w artykule w sprawie „Wniosków dotyczących podejścia LEADER w latach 2014–2020” (str. 28).

Lokalne strategie rozwoju są istotnym elementem podejścia LEADER i wraz z dostępnymi funduszami umożliwiają lokalnym grupom działania (LGD) w całej UE wytyczanie i realizowanie ścieżki rozwoju odzwierciedlającej własną, wyjątkową kombinację lokalnych aktywów, zasobów i aspiracji. W tym numerze „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE” omówiono znaczenie lokalnej strategii rozwoju i zwrócono uwagę (str. 34) na pracę eksperckiej grupy dyskusyjnej uruchomionej przez Europejską Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w maju 2011 r., która analizuje, jak lokalne grupy działania mogą poprawić jakość swoich strategii w ujęciu ich konstrukcji i realizacji.

W niniejszym wydaniu uważnie przyglądamy się roli współpracy w podejściu LEADER. W ciągu 20 lat wdrażania przez LGD lokalnych strategii rozwoju rola współpracy

oraz korzyści z działania z partnerami międzyterytorialnymi i transnarodowymi uległy zasadniczej zmianie (str. 6).

Obecnie uznaje się, że współpraca między lokalnymi partnerstwami odgrywa główną rolę we wzmacnianiu lokalnych strategii rozwoju (str. 10) – niezależnie od tego, czy obejmuje ona współpracę z innymi obszarami wiejskimi (współpracę międzyterytorialną i transnarodową), czy współpracę w jednym regionie w ramach podziału wieś–miasto czy między obszarami wiejskimi i rybackimi. Na potrzeby niniejszego wydania „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE” zgromadzono wiele przykładów wielowymiarowego charakteru zagadnienia „LEADER i współpraca” i opisano w nim różne praktyczne przykłady i doświadczenia (str. 14). Uwzględniono bardziej szczegółową analizę pojawiających się relacji między lokalnymi grupami działania a ich odpowiedzialnikami finansowanymi w ramach osi 4 Europejskiego Funduszu Rybackiego – lokalnymi grupami rybackimi (LGR).

Mamy nadzieję, że treści zamieszczone w niniejszym wydaniu „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE” będą dla Państwa inspirujące i pouczające.

1 Listę skrótów i akronimów użytych w niniejszym wydaniu „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE” można znaleźć na str. 42.

LEADER I WSPÓŁPRACA

20 lat inicjatywy „LEADER i współpraca”

W ciągu 20 lat wdrażania lokalnych strategii rozwoju przez lokalne grupy działania, przy zastosowaniu podejścia LEADER, rola współpracy oraz korzyści z działania z partnerami międzyterytorialnymi i transnarodowymi uległy zasadniczej zmianie.

Podejście LEADER zostało wprowadzone przez Komisję Europejską po raz pierwszy w 1991 r. jako inicjatywa wspólnotowa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich LEADER I, w ramach próby przekierowania polityki strukturalnej z finansowania na podstawie pojedynczych projektów na strategiczne podejście lokalne. Pilotażowe metody LEADER I zaczęło stosować 217 LGD w różnych państwach członkowskich². Mimo że w ramach podejścia skupiano się na wykorzystaniu pracy w ramach sieci jako narzędzia rozwoju, nie było możliwe ustanawianie projektów współpracy. Fakt ten nie ostudził jednak entuzjazmu LGD do współdziałania – powstawały nieformalne partnerstwa w ramach sieci tematycznych, transferu innowacji i wymiany najlepszych praktyk. W badaniach przeprowadzonych w 1994 r. wskazano, że nawet mimo iż formalna współpraca nie była wtedy elementem podejścia

LEADER, 25% LGD było zaangażowanych w jakąś formę współdziałania.

Mając na uwadze sukces inicjatywy LEADER I oraz zapał do bardziej formalnej współpracy, w 1994 r. uruchomiono inicjatywę wspólnotową LEADER II, w ramach której dostępne były środki finansowe na opracowywanie i realizowanie projektów współpracy. Jej celem było udzielanie pomocy LGD w zakresie „wspólnego projektowania, wytwarzania i wprowadzania do obrotu towarów i usług w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich”³ i, choć nie było to obowiązkowe, LGD zachęcano do współpracy, która stanowiłaby wartość dodaną działania realizowanego na poziomie lokalnym. Spośród 906 LGD zaangażowanych w inicjatywę LEADER II⁴ połowa uczestniczyła w 252 projektach transnarodowych zgłoszonych⁵ do Europejskiego Obserwatorium LEADER.

Decyzję, aby podejście LEADER otworzyć na wszystkie obszary wiejskie, podjęto w 2000 r., wprowadzając inicjatywę wspólnotową LEADER+ na lata 2000–2006. W ramach LEADER+ rozszerzono współpracę na partnerstwo z obszarami położonymi w tym samym państwie lub poza UE. Z inicjatywy LEADER+ mogły korzystać również państwa, które przystąpiły do UE w 2004 r.⁶; w starych i nowych państwach członkowskich zatwierdzono łącznie 1153 LGD.

W badaniach Europejskiego Obserwatorium LEADER+ wskazano, że w UE-15 83% LGD zaangażowało się we współpracę międzyterytorialną, a 68,5% we współpracę transnarodową.

Ocena *ex post* inicjatywy LEADER+ pokazała, że projekty współpracy funkcjonują najlepiej w przypadku wystąpienia wspólnych interesów i problemów oraz że

wartość dodana współpracy i sieci kontaktów polega przede wszystkim na tym, iż są one źródłem inspiracji i najlepszych praktyk w zakresie poprawy podejścia LEADER na poziomie lokalnym. Dzięki udziałowi we współpracy LGD mogły wzmocnić swoją lokalną tożsamość i zebrać podmioty lokalne celem wsparcia tworzenia trwałych sieci obszarów wiejskich umożliwiających przyszłe współdziałanie i współpracę.

W bieżącym okresie programowania (2007–2013) podejście LEADER stało się osią programów rozwoju obszarów wiejskich (tzw. włączenie inicjatywy LEADER do głównego nurtu), a liczba wybranych LGD wzrosła prawie dwukrotnie do 2308⁷ we wszystkich 27 państwach członkowskich UE (choć proces ustanawiania LGD nie jest całkowicie ukończony w Rumunii i Bułgarii). Do stycznia 2012 r. do Komisji Europejskiej zgłoszono łącznie 209 zatwierdzonych projektów współpracy transnarodowej.

Rodzaje projektów współpracy prowadzonych przez LGD można pogrupować według pięciu tematów głównych:

- wartość dodana w odniesieniu do żywności i rolnictwa,
- turystyka wiejska,
- technologia informacyjna,
- dziedzictwo i środowisko naturalne,
- świadczenie usług na obszarach wiejskich.

Dzięki tym projektom LGD mają również możliwość wymieniać się najlepszymi praktykami w zakresie opracowywania lokalnych strategii rozwoju oraz zarządzania i administrowania nimi.

Współpraca i lokalne strategie rozwoju

Lokalna strategia rozwoju (LSR) jest dokumentem integrującym LGD poprzez zapewnienie jej członkom wspólnej wizji w zakresie celów i aspiracji, które chcą oni realizować na danym obszarze. Jeżeli LGD jest odpowiednio zaangażowana w przygotowanie strategii oraz w sposób ciągły uczestniczy w prowadzeniu przeglądów i opracowywaniu elementów strategii, to może wytworzyć się prawdziwe poczucie odpowiedzialności za wspólny rozwój. Takie poczucie odpowiedzialności sprzyja zarządzaniu na poziomie lokalnym oraz rozwojowi kapitału społecznego w ramach LGD, gwarantując również, że strategia zachowuje istotne znaczenie w całym okresie istnienia. Fakt, że relacje między LSR

a kapitałem społecznym są obustronnie korzystne, podkreślono w ocenie *ex post* inicjatywy LEADER+, zalecając, aby „lokalne strategie rozwoju w wyraźny sposób skupiały się na lokalnym kapitale społecznym”⁸. Dzięki temu LGD chętniej postrzegają LSR nie tylko jako warunek pozyskania finansowania dla projektu, ale jako strategię służącą poprawie zdolności danego obszaru i osób tam żyjących, umożliwiającą im angażowanie się na

© TIM HUDSON

Program	Okres trwania programu	Instrumenty finansowe	Budżet UE (w euro)	Liczba LGD
LEADER I	1991–1993	Sekcja Orientacji EFOGR, EFS, EFRR	450 mln	217 w UE-12
LEADER II	1994–1999	Sekcja Orientacji EFOGR, EFS, EFRR	1,7 mld	906 w UE-15
LEADER+	2000–2006	Sekcja Orientacji EFOGR	2,1 mld	893 w UE-15 (+ 250 LGD z 6 nowych PC, które przystąpiły do UE w 2004 r., realizowało działanie typu LEADER+)
OŚ LEADER	2007–2013	EFROW	5,5 mld →6% finansowania EFROW	2308 (jeszcze nie do końca wybrane w Bułgarii i Rumunii)

² Dane dotyczą UE składającej się z 12 państw członkowskich przed rozszerzeniami w 1995, 2004 i 2007 r.

³ Komunikat do państw członkowskich, Dz.U. C 180 z 1.7.1994.

⁴ Dane dotyczą UE składającej się z 15 państw członkowskich po przystąpieniu Austrii, Finlandii i Szwecji do UE w 1995 r.

⁵ Współpraca transnarodowa w ramach inicjatywy LEADER II. Doświadczenia ze stosowania dotychczasowych instrumentów w kontekście przyszłości. „Rural innovation” nr 11. Europejskie Obserwatorium LEADER. Marzec 2001 r.

⁶ W 2004 r. do UE przystąpiły Czechy, Estonia, Cypr, Łotwa, Litwa, Węgry, Malta, Polska, Słowacja i Słowenia.

⁷ Dane na styczeń 2012 r.

⁸ Metis GmbH wraz z AEIDL (Europejskie Stowarzyszenie ds. Informacji na temat Rozwoju Obszarów Wiejskich) oraz CEU (Közép-európai Egyetem / Central European University). Ocena *ex post* inicjatywy LEADER+.

rzecz rozwoju lokalnego oraz wywieranie większego wpływu na przyszłość tamtejszych społeczności.

Zgodnie z oceną *ex post* inicjatywy LEADER+ istnieją dowody wskazujące, że z powodzeniem stworzono kapitał społeczny, w postaci zdolności i chęci miejscowej ludności do współpracy.

LSR jest również skutecznym narzędziem wspierania innowacji. Zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia tego celu ma klarowne określenie w ramach LSR, co innowacje oznaczają dla danego obszaru, jak LGD dąży do wprowadzania innowacji oraz w jaki sposób innowacje będą wspierane. W zasadzie innowacyjności ujętej w podejściu LEADER nie chodzi o wąską, techniczną definicję innowacji ani tylko o projekty innowacyjne, chodzi w niej przede wszystkim o innowacyjne podejścia i style zarządzania. Integrowanie ludzi sprzyja powstawaniu nowych sposobów działania; innowacje powinny zostać uwzględnione we wszystkich aspektach pracy LGD. W ocenie *ex post* inicjatywy LEADER+ wskazuje się, że według LGD

podstawowymi przeszkodami w realizacji innowacyjnych strategii LEADER były elementy poza ich kontrolą, podczas gdy czynniki sukcesu i skuteczne rozwiązania miały głównie wewnętrzny charakter i bazowały na dobrym kapitale społecznym, zdolności współpracy oraz zbiorowej umiejętności przekładania wspólnej wizji na rzeczywiste projekty.

Poszerzanie horyzontów poprzez współpracę

Inicjatywa LEADER służy integrowaniu miejscowej ludności z ludźmi z innych obszarów. Spotkania z innymi LGD sprzyjają powstawaniu nowych projektów. Obszary wiejskie mają ograniczone zasoby, wskutek czego nie są w stanie samodzielnie rozwiązywać niektórych problemów ani wykorzystywać niektórych swoich możliwości w optymalny sposób. Natomiast łącząc siły, obszary te mogą przezwyciężać wspomniane ograniczenia i osiągać rezultaty, które w przeciwnym razie są nieosiągalne.

Dzięki nawiązywaniu współpracy lokalne podmioty uzyskują inne spojrzenie

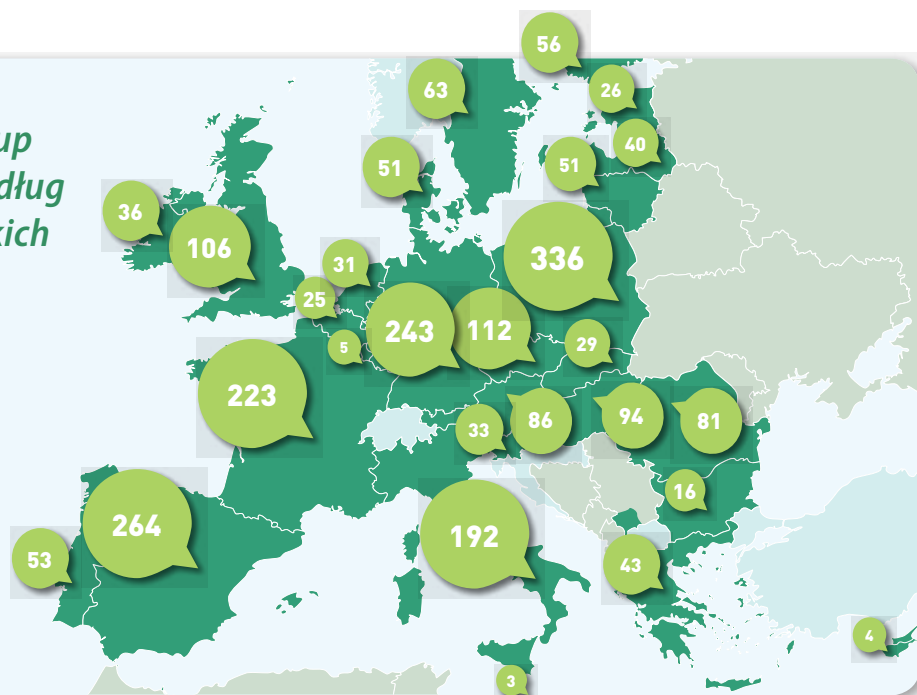
na swoje codzienne działania. Mogą porównać własne problemy z problemami innych obszarów i czerpać inspiracje z pomysłów wdrażanych w innych miejscach. Jak mówi Thomas Müller, kierownik LGD Sauwald z Austrii, „na poziomie lokalnym nie zawsze trzeba odkrywać nowe koncepcje, ponieważ w całej Europie istnieje już bardzo wiele dobrych projektów i pomysłów”.

Punktem wyjścia do współpracy jest często refleksja dotycząca wyzwań określonych w lokalnej strategii. Na przykład, czy istnieją odpowiednie zasoby ludzkie i dostępne pomysły na danym obszarze, aby można było zająć się określonymi kwestiami? Współpracę postrzega się wtedy jako sposób rozwiązania niektórych lokalnych problemów lub uruchomienia działania, którego LGD nie mogłaby się podjąć samodzielnie. W takiej sytuacji LGD podejmuje bardziej staranne i systematyczne poszukiwanie pomysłów i partnerów.

Najlepiej jest, gdy potrzeby związane ze współpracą są określane na bardzo wczesnym etapie, gdy opracowywana

*Liczba lokalnych grup
działania (LGD) według
państw członkowskich
marzec 2012*

Źródło: ENRD Contact Point

jest LSR, jednak często pojawiają się one, gdy realizacja lokalnej strategii jest znacznie zaawansowana. Dlatego wykorzystanie środków finansowych przeznaczonych na współpracę jest często przesunięte w czasie względem pozostałej części programu.

Główne doświadczenie dotyczące współpracy

Opracowanie solidnej LSR wymaga dogłębnego zrozumienia obszaru działania LGD, stojących przed nim wyzwań oraz szans służących poradeniu sobie z tymi wyzwaniami. Jedną z tych szans jest współpraca. Opracowywanie i realizowanie projektów transnarodowych i międzyterytorialnych stanowi dla lokalnych grup działania impuls do nowych pomysłów i jest źródłem innowacji. Proces ten umożliwia LGD wymianę doświadczeń i wspólną naukę, natomiast realizowanie wspólnego działania umożliwia wykorzystanie funduszy w sposób bardziej efektywny i skuteczny. Dzięki temu kreatywnemu i wspólnemu procesowi uczenia się projekty współpracy mogą stanowić wartość dodaną LGD.

Działanie, produkt lub usługa, które są powszechne na obszarze jednej LGD,

mogą być źródłem inspiracji na innym obszarze. Współpraca z partnerami jest często szansą na faktycznie aktywne rozwiązania, obejmujące intensywne zaangażowanie w ramach LSR wykraczające poza typowy zakres zamierzonych działań organizatorów pojedynczych projektów. Wymiana doświadczeń z partnerami w trakcie współpracy zachęca do uczenia się, nie tylko w odniesieniu do działań związanych z danym projektem, ale również ogólnie w odniesieniu do metod zarządzania LSR i realizowania jej oraz rozwijania działalności LGD. Większość projektów współpracy skupia się na opracowywaniu wspólnych działań, produktów i usług, a podział kosztów takiego opracowywania umożliwia lokalnym grupom działania skuteczniejsze wykorzystywanie swoich budżetów. W niektórych przypadkach LGD mogą nawet podejmować działania, które w przeciwnym razie byłyby zbyt kosztowne do samodzielnej realizacji.

Znalezienie odpowiednich partnerów, opracowanie projektu odpowiadającego potrzebom wszystkich oraz skuteczna realizacja tego projektu w całym kraju lub na obszarze LGD mogą wydawać się czasem zniechęcające. Jednak, jak mówi Sarah Watson, była kierownik LGD Chalk and Cheese

z południowo-zachodniej Anglii, „Współpraca jest bardzo podobna do spotkania się z kimś – trzeba po prostu zacząć!”

Jak twierdzi Sarah Watson i inni doświadczeni kierownicy LGD, lokalne grupy działania dostrzegają, że w skutecznej współpracy chodzi raczej o długoterminowe relacje nawiązywane między indywidualnymi osobami, organizacjami i przedsiębiorstwami pracującymi na obszarach LGD, a nie o krótkoterminowe projekty realizowane w ramach partnerstwa. Dlatego mogą one skupiać się na jakości partnerstwa, co jest kluczem do sukcesu. Takie nieustanne rozwijanie partnerstwa w trakcie całego okresu stosowania podejście LEADER doprowadziło do powstania projektów, które są „...pełniejsze, czasami również bardziej skomplikowane, ale które również są dużo konkretniejsze i mają bardziej dostrzegalne i wymierne rezultaty niż miało to miejsce w przypadku poprzednich generacji programu”⁹.

Zawsze należy jednak pamiętać, że aby osiągnąć pozytywne skutki, projekty współpracy nie mogą być odosobnione – muszą być silnie zakorzenione w LSR oraz działaniach podejmowanych już w skali lokalnej.

9 Dorothee Duguet (2007). „Współpraca w ramach inicjatywy LEADER+: Rzeczywiste korzyści dla obszarów lokalnych”. Punkt kontaktowy Obserwatorium LEADER+.

Rola współpracy we wzmacnianiu lokalnych strategii rozwoju

W całej Europie już wdrożono lub wciąż wdraża się ponad 200 projektów współpracy transnarodowej¹⁰. Choć na pierwszy rzut oka liczba ta wydaje się imponująca, jej znaczenie jest ograniczone, zważywszy że w okresie programowania EFRROW 2007–2013 w Unii Europejskiej istnieje ponad 2300 lokalnych grup działania (LGD).

Pomimo entuzjazmu, z jakim wiele LGD podchodzi do współpracy, wciąż jest ona na ogół wyjątkiem od reguły, a nie normą. LGD nie są zobowiązane do nawiązywania współpracy. Komisja Europejska zaleca, aby LGD uwzględniały zastosowanie środka współpracy w ramach swojego programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW)¹¹ na jak najwcześniejszym etapie, tj. w czasie formułowania lokalnej strategii rozwoju. W starych państwach członkowskich (UE-15) grupy, które uwzględniły współpracę jako sposób realizowania celów LSR, potraktowano priorytetowo w procesie wyboru LGD¹².

W 2010 r. punkt kontaktowy Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (punkt kontaktowy ENRD) przeprowadził, w imieniu grupy dyskusyjnej LEADER, badania dotyczące wdrażania środka współpracy i w ramach tych badań stwierdził, że instytucje zarządzające (IZ) 45 programów rozwoju obszarów wiejskich nałożyły na wnioskujące LGD zobowiązanie lub stworzyły dla nich silną zachętę, aby określiły one w swojej LSR, czy zamierzają współpracować z innymi LGD. Natomiast 38 instytucji zarządzających potwierdziło, że nawet jeżeli w odpowiedniej LSR współpracy nie przewidziano, były one gotowe poprzeć wniosek LGD o finansowanie współpracy transnarodowej, pod warunkiem że dany projekt był zgodny z celami LSR¹³.

W innych niedawnych badaniach punkt kontaktowy ENRD ustalił, że krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW) w 18 państwach członkowskich UE zapewniają lokalnym grupom działania specjalistyczne usługi wsparcia w zakresie współpracy transnarodowej. Większość z nich opracowała i rozpowszechniła wytyczne i dokumenty dotyczące współpracy. Ponadto niektóre krajowe sieci obszarów wiejskich organizują targi, warsztaty, wystawy i wydarzenia plenerowe, aby nawiązywać

współpracę i pomagać w znajdowaniu odpowiednich partnerów projektów. W badaniach sformułowano wnioski, że potrzeba więcej informacji w celu zachęcenia LGD do nawiązywania współpracy z partnerami z terytorium ich państwa członkowskiego lub spoza jego granic.

Dostrzeganie korzyści ze współpracy

Dlaczego zatem w ramach tych raczej korzystnych i sprzyjających warunków współpraca wydaje się wyjątkiem? Thomas Müller, kierownik austriackiej LGD Sauwald, twierdzi, że zna odpowiedź. „Jeżeli się tego nie doświadczy, to się tego nie czuje” – powiedział uczestnikom zeszłorocznego spotkania ENRD dla nowych lokalnych grup działania. „Musicie być realistami, jeżeli chodzi o cele oraz potrzebny czas i konieczne działania” – dodał José Ángel García Lucas, kierownik ds. współpracy hiszpańskiej LGD Adria Jiloca Gallocanta. Obaj nawiązują do tego samego faktu: zanim lokalne zainteresowane strony zrozumieją wysiłki i korzyści związane ze współpracą, konieczne jest zdobycie bezpośredniego doświadczenia,

co często zajmuje cały okres programu. Zazwyczaj dopiero wtedy współpraca zostaje uwzględniona w LSR.

Niektóre przykłady rodzajów współpracy i związanych z nią korzyści, które José Ángel García Lucas przedstawił w swojej prezentacji uczestnikom zorganizowanych przez ENRD warsztatów na temat współpracy, przypominają spis typowych strategicznych celów LGD:

- zwiększenie kwalifikacji miejscowej ludności przez poprawę umiejętności;
- transfer innowacji przez stosowanie nowoczesnej wiedzy fachowej, technologii bądź nowoczesnych metod pracy;
- dostęp do nowych rynków przez wspólne zarządzanie przedsięwzięciem gospodarczym.

Według José Ángela Garcii Lucasa wspólną cechą wszystkich tych elementów jest silna potrzeba posiadania informacji – informacji, które mogą być udostępnione poprzez kontakt ze światem zewnętrznym. Opisując¹⁴, jak współpraca stała się odpowiedzią na wyzwanie polegające na skutecznym realizowaniu celów LSR jego LGD, wyjaśnia następnie, że: „uczestnicząc w tworzeniu

© CONNY SJOSTROM

10 Źródło: Zgłoszone przez instytucje zarządzające projekty współpracy transnarodowej LEADER, przedłożone przez SFC2007 do dnia 2.11.2011 r. Uaktualniona lista zgłoszonych projektów współpracy transnarodowej jest regularnie publikowana w sekcji LEADER na stronie internetowej ENRD: http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/en/transnational-cooperation_en.cfm

11 Środek 421 dotyczący wdrażania projektów współpracy transnarodowej i międzyterytorialnej osi 4 finansowanych w ramach EFRROW

12 Wytyczne DG AGRI dotyczące stosowania osi LEADER programów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 finansowanych przez EFRROW (wersja zmieniona przedstawiona Komitetowi ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich dnia 8.3.2011; ukończona dnia 25.3.2011).

13 Dane te nie obejmują hiszpańskich programów rozwoju obszarów wiejskich, w przypadku których na współpracę transnarodową udzielane jest tylko krajowe wsparcie finansowe.

14 Źródło: autorskie notatki sprawozdawcy warsztatów dotyczących współpracy zorganizowanych w czasie spotkania ENRD dla nowych LGD w styczniu 2011 r. Zob. również prezentacje obu kierowników LGD dostępne na stronie http://enrd.ec.europa.eu/en-rd-events-and-meetings/seminars-and-conferences/leader-driver-rural-europe/en/leader-as-a-driver-for-rural-europe_en.cfm.

tematycznej sieci kontaktów, wspólnie zarządzają się wymianą doświadczeń. Dzięki temu zwiększa się świadomość w zakresie konkretnego tematu i pojawiają się nowe punkty widzenia. To poszerza sposób myślenia lokalnej ludności i dodaje jej pewności, co ostatecznie umożliwia jej wspólne określenie nowych norm i metod¹⁵.

Spośród 200 wdrożonych dotychczas projektów współpracy transnarodowej wiele stanowi dobry przykład na to, jak współpraca stała się realną metodą i skutecznym narzędziem, tak aby LGD mogły opracowywać przyszłe rozwiązania w zakresie swoich lokalnych potrzeb.

Informacje i edukacja na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego

Współpraca jest jedną z czterech głównych zasad realizacji, do których bezpośrednio odnosi się LSR czeskiej LGD Sdružení SPLAM. Ta LGD, która została utworzona w 2004 r., przed sporządzeniem obecnej strategii zdobyła doświadczenia w ramach projektów współpracy zarówno z partnerami z Czech, jak i z zagranicy, w szczególności z Węgier i Włoch w ramach sieci rozwoju produktów lokalnych oraz z Polski – w ramach współpracy transgranicznej Interreg¹⁵.

Projekt „Współpraca w ramach wykorzystania dziedzictwa kulturowego”¹⁶ był pierwszym projektem wprowadzonym przez LGD zgodnie z zapisami dotyczącymi współpracy transnarodowej zawartymi w LSR. Strategia na lata 2007–2013 skupia się na takich tematach, jak przywrócenie wiejskich i rolniczych krajobrazów, ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego, edukacja, informacje i turystyka. Członkowie LGD zdecydowali się zająć tymi celami, wykorzystując współpracę, gdyż uznano, że dzięki współpracy transgranicznej uzyska się dostęp do odpowiedniej wiedzy fachowej z zagranicy. Ponadto współpracę transnarodową postrzegano jako wyjątkową okazję do wymiany wiedzy i umiejętności w zakresie lepszego wykorzystania dziedzictwa kulturowego i naturalnego w sposób zrównoważony.

Współpracą transnarodową objęto gminy z czeskich powiatów: rychnowskiego i kosteleckiego oraz z estońskiej prowincji Järva. Dla wielu członków LGD i indywidualnych osób z tych społeczności wiejskich projekt stwarzał pierwszą okazję współpracy i działania na poziomie międzynarodowym na rzecz realizacji wspólnego celu, w ramach wymiany informacji o tradycjach, praktykach ochrony dziedzictwa oraz stosownych przepisach prawa.

„Obecnie beneficjenci tego projektu współpracy transnarodowej bardziej doceniają historię swojego regionu. Dzięki współpracy ukształtowało się w nich silniejsze poczucie tożsamości” – mówi Kristina Holmova, kierownik ds. współpracy czeskiej LGD. Jej estońska koleżanka Silva Anspal podkreśla: „Priorytetem naszej strategii jest wspieranie działań społeczności na rzecz współpracy i rozwoju. Zachęcamy osoby mieszkające na naszym obszarze do aktywności społecznej i do zaznajamiania się z korzyściami, jakie w tym zakresie oferuje współpraca”. Estońska LGD Järva Development Partners obrała takie podejście celem rozwoju i zachowania dziedzictwa kulturowego tego obszaru w sposób zrównoważony, co jest jednym z założeń LSR kojarzonym z poprawą jakości życia w tym regionie. „Projekt zainspirował również do podjęcia nowych działań lokalnych

w zakresie rzemiosła i fotografii” – dodaje. Beneficjenci projektu mówią, że w ramach międzynarodowej pracy zespołowej poznali inną kulturę, nabrali większej tolerancji oraz pozbyli się lęku porozumiewania się w języku obcym.

Czeska LGD jest gotowa do uruchomienia w 2012 r. kolejnych projektów współpracy transnarodowej. Z dwoma fińskimi LGD uzgodniono, że w lutym tego roku uruchomiony zostanie projekt „Wioski bez ogrodzeń”. Ponadto latem tego roku zorganizowane zostaną międzynarodowe obozy młodzieży z partnerami ze słowackich, z fińskich i belgijskich LGD.

Przywracanie powiązań historycznych celem zwiększania potencjału turystycznego

Projekt „Colmcille Challenge”, który rozpoczął się jako regaty wioślarskie dla dwóch klubów wioślarskich z Irlandii i ze Szkocji, uzyskał ostatecznie poparcie lokalnych grup działania z innych odpowiednich obszarów. W ramach wspólnych wysiłków inicjatywę rozwinęto przez połączenie jej z projektem „Festiwal Morza”, którego celem jest większe zaangażowanie wolontariuszy i promowanie szkoleń zawodowych.

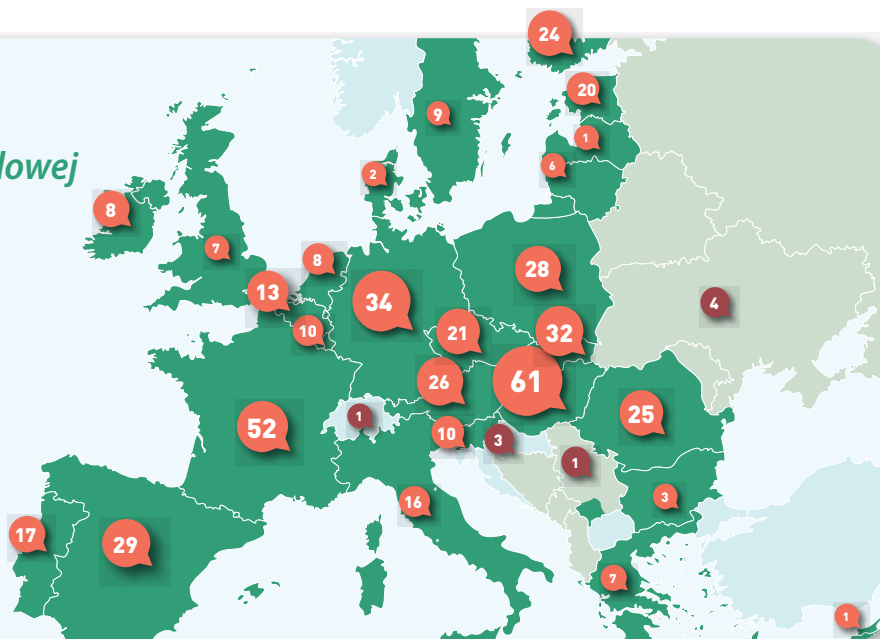
© CONNY WERNITZNIG

¹⁵ Programy Interreg finansowane w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) mają na celu pobudzenie współpracy między regionami w Unii Europejskiej. Obecne programy (Interreg IV) dotyczą okresu 2007–2013.

¹⁶ Więcej informacji na temat tego i innych projektów współpracy znajduje się w bazie projektów PROW na stronie internetowej ENRD: http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rdp_view/en/view_projects_en.cfm.

Udział w projektach współpracy transnarodowej według krajów, marzec 2012

(na podstawie liczby projektów
zgłoszonych do Komisji Europejskiej)

Źródło: ENRD Contact Point

„Projekt odnosił się do konkretnych celów naszej strategii” – potwierdza Gillian McColgan z Inishowen Development Partnership (Hrabstwo Donegal, Irlandia). „Dzięki integrowaniu społeczności w ramach wspólnego przedsięwzięcia kulturalnego ustanowiono nowe powiązania i przywrócono stare”. W ramach obecnej LSR celem LGD jest zajęcie się geograficznymi i kulturowymi powiązaniami ze Szkocją poprzez relacje transnarodowe, a tym samym udostępnienie szkockiej wiedzy fachowej w zakresie dziedzictwa nadmorskiego i morskiego oraz tworzenie bazy do dalszego wspólnego rozwoju gospodarczego.

Realizowany projekt obejmował wzajemne wizyty przed i po głównym wydarzeniu, które służyły koordynacji działań festiwalowych oraz omówieniu dalszych powiązań i możliwości współpracy między społecznościami partnerskimi. Spotkania transnarodowe skupiały się na przygotowaniu imprez i warsztatów służących poszerzaniu wiedzy, tak aby uwydatnić wspólne dziedzictwo obu obszarów. Członkowie obu społeczności lokalnych wykorzystali swoją wiedzę do przygotowania wystaw dotyczących dziedzictwa, nowoczesnych przybrzeżnych łodzi i tratw wioślarskich, tradycyjnej muzyki i tradycyjnych tańców, historycznych szlaków wędrkowych, dzieł sztuki, eksponatów rzemieślniczych i fotograficznych, opowieści ludowych, pokazów kucharskich służących promowaniu lokalnych owoców morza, jak również

rozmów i wykładów na temat środowiska, przybrzeżnej dzikiej flory i fauny oraz bezpieczeństwa na morzu.

Projekt współpracy z powodzeniem zrealizował strategiczny cel partnerstwa ze Szkocją na rzecz uczenia się, tj. rozwój tematu i produktu na potrzeby turystyki. „Możliwości rozwoju turystyki pomiędzy oboma społecznościami zostały w ogromnym stopniu pobudzone, a jakość życia obu społeczności znacznie się poprawiła dzięki poczuciu realizacji wspólnego celu” – twierdzi Lorna Elliott z LGD Argyll and the Island (Islay, Szkocja).

Pozyskiwanie umiejętności artystycznych celem pobudzania odnowy wsi

„Nasz projekt współpracy przygotowywaliśmy dość długo” – mówi Eila Heikkilä z fińskiego stowarzyszenia artystycznego ITU. „Gdy w 2008 r. po raz pierwszy zwróciliśmy się o finansowanie do LGD Louna Plussa, wytyczne dotyczące projektów współpracy transnarodowej nie były jeszcze w Finlandii gotowe”. Ich projekt „Spłeceni” łączył kreatywność, umiejętności i wiedzę artystów z dwóch obszarów wiejskich w Finlandii i Austrii, bazując na różnych kulturowych korzeniach i okolicznościach.

Eila Heikkilä i Conny Wernitznig, kierownik austriackiej partnerskiej LGD Mühlviertler

Kernland, są zgodne, że warto było czekać i po raz pierwszy ubiegać się o wsparcie finansowe na współpracę transnarodową w ramach nowych programów rozwoju obszarów wiejskich. Finowie podkreślają doświadczenia zdobyte w czasie warsztatów prowadzonych w Finlandii przez Austriaków, na których zapoznali się z dawnymi metodami modelowania gliny. „Dowiedzieliśmy się, że miejscowa glina występująca blisko naszego składu artystycznego nadaje się do robienia ceramiki i że można tworzyć wyroby garncarskie przy użyciu bardzo prostych metod i narzędzi”. Również artyści austriaccy zdobyli cenne inspiracje dzięki udostępnionej im fińskiej wiedzy fachowej dotyczącej takich metod, jak dmuchanie szkła, wytwarzanie szklanych koralików, malowanie akwarelami oraz przedzenie.

Lokalne stowarzyszenie artystów Schaufenster Freistadt wykorzystuje stare obiekty wiejskie, na przykład witryny starych sklepów spożywczych, do prezentowania i rozpowszechniania sztuki wśród mieszkańców wsi. Dlatego Conny Wernitznig jest pewna, że wiedza zdobyta podczas wspólnych warsztatów umożliwi im dalszy wkład w realizowanie strategicznego celu regionu polegającego na pobudzaniu odnowy wsi. Jest również przekonana, że fińscy partnerzy będą realizowali podobne cele. Obie grupy chcą pozostać w kontakcie i uzgodniły, że będą kontynuować współpracę przez kolejne dziesięć lat.

Wielowymiarowy charakter inicjatywy „LEADER i współpraca”

Przez ponad 20 lat realizacji podejścia LEADER lokalne grupy działania starały się uczyć od siebie na płaszczyźnie zarówno formalnej, jak i nieformalnej. Wraz z nabywaniem doświadczenia we współpracy zwiększała się też złożoność projektów, jak również złożoność pakietów finansowania stosowanych do ich wdrażania.

Środek współpracy w ramach osi 4 polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013, finansowanej przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) zgodnie z art. 65 rozporządzenia Rady (WE) 1698/2005, umożliwia LGD podejmowanie wspólnych działań z inną grupą LEADER lub z grupą o podejściu podobnym do inicjatywy LEADER w innym regionie, państwie członkowskim UE lub nawet państwie trzecim. Wspólne działania są prowadzone na podstawie umowy o partnerstwie, której realizacja koordynowana jest przez partnera wiodącego LGD.

Wszystkie projekty współpracy muszą prowadzić do jasno definiowalnych rezultatów, które przyniosą korzyści

wszystkim zaangażowanym obszarom wiejskim. Oczekuje się, że dzięki wzajemnemu uczeniu się ze współpracy wynikiem realna wartość dodana dla uczestniczących obszarów. Dostęp do nowych informacji i idei umożliwia współpracującym partnerom wspólne rozwiązywanie konkretnych kwestii związanych z lokalnym rozwojem. Prawie 5% (265 mln euro) całkowitych środków finansowych EFRROW przeznaczono na realizację projektów współpracy międzyterytorialnej i transnarodowej.

Jako że współpraca jest narzędziem wdrażania lokalnych strategii rozwoju, LGD nabierają pewności we wprowadzaniu innowacji. Wspólna praca, rozłożenie ryzyka i wykorzystywanie wzajemnych

doświadczeń zwiększają szanse na sukces. Ponieważ większość projektów współpracy opracowują i wdrażają same LGD (a nie promotorzy projektów ubiegający się o finansowanie), stwarzają one szansę na skuteczne przeprowadzenie LSR w sposób, którego pojedynczy organizatorzy projektów nie są w stanie osiągnąć.

Pomimo coraz większego doświadczenia w zakresie współpracy projekty takie pozostają czasochłonne i trudne do opracowania. Udzielone wsparcie znacznie ułatwiło znajdowanie odpowiednich partnerów; jednak uzgodnienie szczegółów projektu, obowiązków i finansowania może wciąż okazać się wyzwaniem podczas pracy w obliczu barier językowych, kulturowych i administracyjnych¹⁷.

¹⁷ Zob. również ustalenia i zalecenia grupy dyskusyjnej LEADER dotyczące realizacji środka współpracy: http://enrd.ec.europa.eu/leader/leader/focus-groups/en/focus-group-3_en.cfm.

Niemniej kilka przykładów projektów świadczy o tym, iż wysiłki na rzecz współpracy czynione przez społeczności wiejskie w obecnym okresie programowania przynoszą wymierne rezultaty.

Środek współpracy umożliwia grupom realizację wspólnych działań przygotowawczych, w trakcie których potencjalni partnerzy mogą się spotykać oraz omawiać i opracowywać potencjalny projekt współpracy. Chociaż takie działania w zakresie tworzenia partnerstwa nie zawsze kończą się sukcesem, mogą pomóc w ustaleniu wykonalności wspólnego pomysłu w zakresie współpracy oraz samego potencjalnego partnerstwa. Okres przygotowań do kierowanego przez Finów projektu „Innowacyjna wioska” (**przykład 1**), we współpracy z partnerami z Hiszpanii, Estonii i Irlandii, trwał dziewięć miesięcy, przy czym wykorzystano podejście planowania projektu zorientowanego na cel. Umożliwiło to partnerom stworzenie ram projektu przez, w pierwszej kolejności, skupienie się na tym, co chcieli osiągnąć, a następnie uzgodnienie działań i czynności, które im to ułatwią. Stworzone w ten sposób ramy będą spełniać potrzeby wszystkich zaangażowanych LGD, tworząc tym samym podstawę silnego partnerstwa.

Po pomyślnym etapie rozwoju projektu większość projektów współpracy realizowanych jest w ramach środka 421 EFRROW. Projekty takie łączą ze sobą LGD w ramach pracy nad szeregiem działań, które pomagają im przezwyciężyć wspólne wyzwania bądź wykorzystać w jak najlepszy sposób istniejące zasoby. Niemiecko-austriacki projekt „Lebensqualität durch Nähe” (**przykład 2**) pokazuje, jak współdziałanie nad kreatywnym rozwijaniem wspólnej kwestii zmniejszającej się liczby usług na obszarach wiejskich umożliwiła obu LGD opracowanie własnych odpowiedzi właściwych w skali lokalnej.

Dostrzegając, że współpraca odbywa się z korzyścią dla rozwoju wspólnych zasobów, sąsiadujące ze sobą LGD, które mają wspólne zasoby, na przykład obszar krajobrazowy lub tradycję kulturową, również chętniej uczestniczą we współpracy. W przypadku inicjatywy na rzecz przyszłości wzgórz Cheviot

(„Cheviot Futures”) początkowo opracowano projekt zmierzający do wsparcia właścicieli gruntów i rolników w opracowaniu technik łagodzenia zmiany klimatu na wzgórzach Cheviot w północnej Anglii (**przykład 3**). Wtedy zdano sobie sprawę, że opracowanie projektu współpracy z sąsiadującą LGD umożliwi działanie w całym dorzeczu i tym samym wesprze wszystkich uprawiających ziemię na całym obszarze krajobrazowym, rozpowszechniając na szerszą skalę korzyści projektu.

Środek 421 zastosowano również do przeniesienia podejścia LEADER do państw niebędących członkami UE. Poza ogólnymi korzyściami wynikającymi ze współpracy włączenie tzw. państw trzecich również stwarza zainteresowanym stronom spoza UE szansę nauczania się od partnerskich LGD, jak wdrażać podejście LEADER. W przypadku regionu połowowego Mura w Alpach współpracę wykorzystuje się również w kontekście transgranicznym obejmującym sąsiadujące obszary wiejskie (**przykład 4**). Partnerom udało się rozwinąć turystykę na obszarze całej formacji krajobrazowej, która rozpościera się ponad granicami państwowymi i ponad granicami UE.

LGD korzystały też z innych środków EFRROW do inicjowania relacji między partnerami, zanim formalny projekt współpracy dojdzie do skutku. Estońska sieć turystyki „Prawdziwe doświadczenia w Lahemaa” (**przykład 5**) uzyskała finansowanie od swojej LGD w ramach środka 341, co umożliwiło jej rozwinięcie sieci i strategii oraz rozpoczęcie pracy rozwojowej z dwiema fińskimi LGD w Kymenlaakso. Możliwość zrealizowania tego początkowego pomysłu projektu dała estońskiej grupie wiarę w współpracę i obecnie planuje ona rozpoczęcie transnarodowego projektu ze swoimi fińskimi partnerami, aby zwiększyć wartość projektu, który już zrealizowała na poziomie lokalnym.

Podobnie jak zmieniała się współpraca w ramach podejścia LEADER, ewoluowały także niektóre partnerstwa na rzecz współpracy oraz projekty wybrane przez nie do realizacji. Współpraca w ramach hiszpańsko-francuskiej turystyki ornitologicznej (**przykład 6**) zaczęła się

jako koncepcja w ramach inicjatywy LEADER I i z każdym etapem LEADER przystosowywała się i rozwijała, aż osiągnęła obecną formę. Długoterminowe zaangażowanie na rzecz projektu i jego partnerów umożliwia LGD przyjęcie bardziej strategicznego podejścia, które uwzględnia współpracę w sposób zapewniający skuteczną realizację LSR.

Wiele projektów współpracy z czasem pozyskało nowych partnerów, a współdziałanie nabierało rozmachu wokół wspólnych interesów. Popularnym tematem współpracy jest nadal lokalna żywność. Projekt „Transnarodowa współpraca w zakresie lokalnej żywności” (**przykład 7**), obejmujący czternaście różnych LGD, jest dobrym przykładem tego, jak LGD mogą pracować razem nad wspólnym tematem oraz ustanawiać sieci i systemy wymiany handlowej działające na poziomie europejskim.

Wspólnemu działaniu z innymi lokalnymi partnerstwami publiczno-prywatnymi w ramach tego samego regionu sprzyja również istnienie lokalnych grup rybackich (LGR), które uzyskują wsparcie z Europejskiego Funduszu Rybackiego (EFR) w okresie programowania 2007–2013. Współpracujące ze sobą LGR i LGD, często z wykorzystaniem wspólnych zasobów administracyjnych, ustanowiły szereg projektów, które czerpią z dwóch źródeł finansowania. Osoby indywidualne i organizacje w dolinie Noteci w Polsce (**przykład 8**) od kilku lat realizują szereg działalności na tym obszarze. Wprowadzenie LGR, uzupełniającej istniejącą LGD, otworzyło nowe możliwości finansowania projektów, które stanowią istotną odmianę dla sektora rybołówstwa oraz wiejskich społeczności doliny.

Jako że coraz więcej LGD angażuje się we współpracę, wzrasta wiedza na temat korzyści wynikających z tych projektów. Elastyczność finansowania umożliwia LGD skierowanie pomysłów w zakresie współpracy na bardziej strategiczne tory, dodając im wiary w angażowanie się w pracę transnarodową. Elastyczne finansowanie umożliwia również wspólne funkcjonowanie wszystkich elementów osi 4, przynosząc obszarom wiejskim wielorakie korzyści i maksymalizując potencjał rozwojowy EFRROW.

PRZYKŁAD 1: Innowacyjna wioska – Łączenie ze sobą partnerów

Od kwietnia 2011 r. Wydział Biznesu i Zarządzania Usługami Uniwersytetu Nauk Stosowanych JAMK oraz pięć LGD, w tym Viisari oraz Jyväskylä w środkowej Finlandii, opracowują projekt współpracy transnarodowej o nazwie „Innowacyjna wioska”. Projekt ten ma na celu poprawę świadczenia usług na obszarach wiejskich oraz wprowadzenie i ocenę metod pobudzania modeli świadczenia usług na obszarach wiejskich dających się zrealizować na poziomie lokalnym. Ponadto jego celem jest wyposażenie lokalnych społeczności w wiedzę i umiejętności konieczne do świadczenia usług, których potrzebują ich wieś.

Dostęp do podstawowych usług na obszarach wiejskich jest wspólnym wyzwaniem wszystkich państw członkowskich. Początkowo promowany za pośrednictwem strony internetowej ENRD („Oferty współpracy”) oraz poprzez dystrybucję krótkiego opisu przez punkty kontaktowe w całej Europie, projekt wzbudził zainteresowanie 28 LGD, które poprosiły o dodatkowe informacje. Przed pierwszym spotkaniem w sprawie tworzenia projektu odbyły się dyskusje internetowe z dziesięcioma LGD, które ostatecznie zdecydowały się wziąć w nim udział.

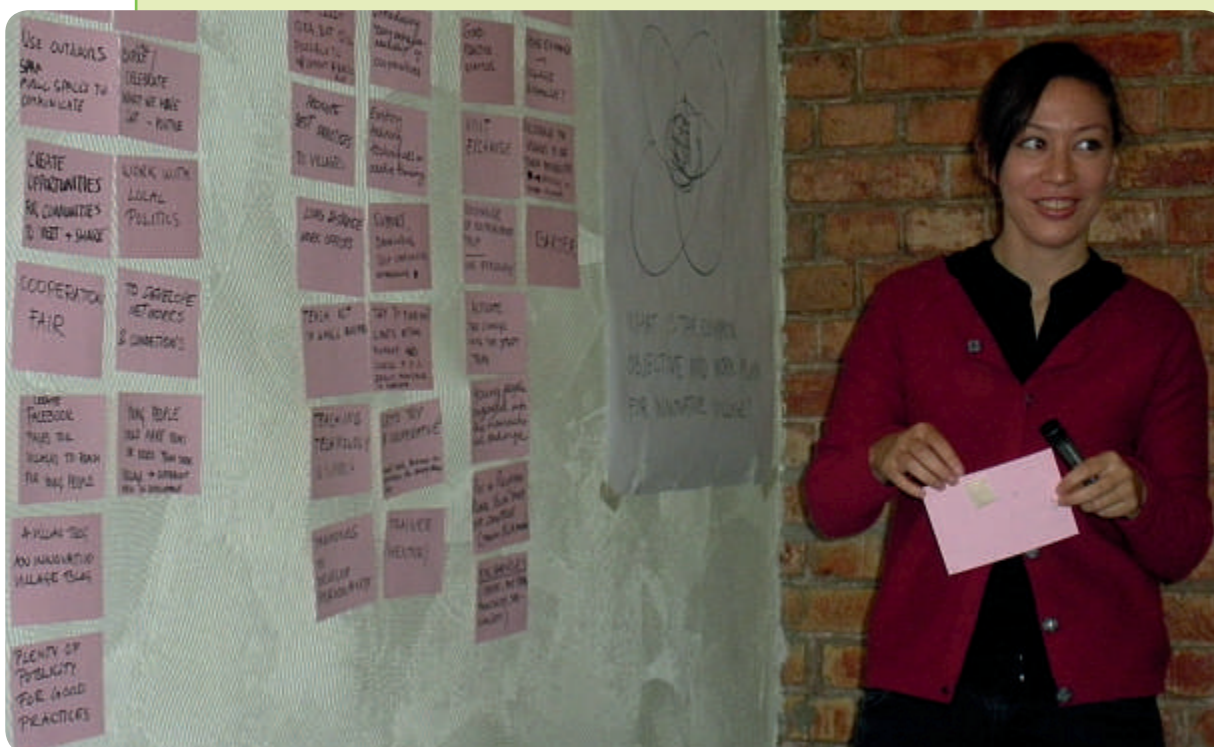
Aby sprostać wyzwaniom pracy z kilkoma różnymi partnerami, Uniwersytet JAMK zorganizował warsztaty z wykorzystaniem metody planowania projektu zorientowanego na cel, spodziewając się, że podejście to pomoże przełamać bariery kulturowe i językowe, jednocześnie pomagając uczestnikom w opracowaniu wspólnych celów. Podejście zapewnia systematyczną strukturę do identyfikowania projektów, planowania ich i zarządzania nimi, opracowania matrycy planowania lub logicznych ram projektu, która podsumowuje i porządkuje główne elementy projektu i podkreśla logiczne

związki między zamierzonym wkładem, planowaną działalnością i oczekiwanymi rezultatami.

Jak mówi Outi Raatikainen z Uniwersytetu JAMK: „Planowanie projektu zorientowanego na cel wyszło nam na dobre. W grupie było 12 osób, co jest wielkością idealną, a metoda wymaga specjalistycznego wsparcia, które uzyskaliśmy od JAMK. Każdy był w równym stopniu zaangażowany w pracę, wszystkie opinie uwzględniono i demokratycznie przedyskutowano oraz poddano pod głosowanie. W sumie komunikacja w ramach planowania projektu zorientowanego na cel była zaskakująco prosta, mimo iż uczestnicy prezentowali różne poziomy znajomości języka angielskiego – idee były wyrażane zarówno ustnie, jak i pisemnie, a często również wyjaśniane oraz szczegółowo omawiane”.

Do końca 2011 r. JAMK i pięć LGD, mianowicie Viisari i Jyväskylä z Finlandii, North East Region Rural Development Group z Irlandii Północnej, Asociación para el Desarrollo Rural Comarcal de la Hoya de Huesca ADESHO z Hiszpanii oraz Tartumaa Arendusselt z Estonii zakończyło proces ubiegania się o finansowanie i ma nadzieję, że projekt „Innowacyjna wioska” rozpocznie się w 2012 r.

Kristiina Liimand ze Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Tartu zajmuje się tworzeniem tego projektu: „Myślę, że bardzo ważną rzeczą jest zwracanie uwagi na proces opracowywania projektu oraz zespół partnerów. Zaangażowanie wszystkich partnerów od samego początku celem stworzenia wspólnej płaszczyzny porozumienia co do idei i wyników projektu zapewnia, że projekt odniesie sukces. Przyjemnością było wzajemne poznawanie się w ramach tego procesu i opracowywanie projektu, który spełnia potrzeby i oczekiwania wszystkich partnerów”.

© OUTI RAATIKAINEN / INNOVATIVE VILLAGE

PRZYKŁAD 2: Wspólna praca nad poprawą jakości życia

Projekt „Jakość życia przez zbliżenie” („Lebensqualität durch Nähe – LQN”) ma na celu zagwarantowanie, aby podstawowe usługi i lokalne dostawy były dostępne na obszarach wiejskich; podejmuje wyzwania dotyczące skutków zmian demograficznych na wsi oraz obecnego klimatu gospodarczego. Coraz więcej sklepów spożywczych, banków i urzędów pocztowych wycofuje się z obszarów wiejskich z powodu nadmiernej presji ekonomicznej – wysokich kosztów utrzymania i niskiej siły nabywczej. Uczestniczące w projekcie LGD z Niemiec i Austrii mają nadzieję na znalezienie rozwiązań służących utrzymaniu lub nawet poprawieniu jakości życia na swoich obszarach.

Celem projektu współpracy LQN jest wsparcie lokalnych społeczności w rozwoju innowacyjnej i zintegrowanej działalności służącej świadczeniu kompleksowych usług i zapewniającej dostawę lokalnej żywności. Trwałość projektu jest zagwarantowana, gdyż jest on ukierunkowany bezpośrednio na potrzeby społeczności, zachęca do uczestnictwa zaangażowanych mieszkańców regionu i czerpie wsparcie z wymiaru współpracy transnarodowej. Oczekuje się, że dzielenie się nowymi pomysłami, świeży zapał, który bierze

się z pracy z nowymi partnerami, i uwzględnienie przykładów innowacyjnych praktyk pomaga opracować nowe podejścia do kwestii świadczenia usług.

„Regiony partnerskie odkryły, że mają podobne problemy, stąd chciały współpracować, aby wspierać się nawzajem w opracowywaniu i wdrażaniu rozwiązań” – mówi Ingrid Engelhart, koordynatorka projektu LQN ze strony niemieckiego partnera wiodącego, LGD Nordschwarzwald.

W ramach wizyt regionów partnerskich skupiono się na projektach przewodnich zmierzających do zabezpieczenia jakości życia na obszarach wiejskich. Szkolenia transnarodowe, odbywające się zarówno w austriackich, jak i niemieckich regionach partnerskich, składały się z sześciu modułów i końcowego sympozjum. Następnie uczestnicy opracowali rozwiązania dostosowane do własnych lokalnych potrzeb. Na przykład osoby starsze będą teraz miały specjalny punkt kontaktowy, gdy będą potrzebować pomocy; ustanawia się innowacyjne formy zakwaterowania i opieki obejmujące regularne spotkania, spotkania rekreacyjne oraz dzienną opiekę dla ludzi cierpiących na demencję; testowane są ośrodki dostarczające lokalną żywność oraz inne podstawowe towary, wraz z usługami publicznymi i prywatnymi, opieką społeczną i medyczną, usługami komunikacyjnymi i kulturalnymi.

Wszystkie strategie rozwoju partnerskich LGD skupiają się na zabezpieczeniu jakości życia poprzez utrzymanie świadczenia podstawowych usług i zaspokajania potrzeb. „Dzięki współpracy określiliśmy innowacyjną koncepcję i, miejmy nadzieję, długotrwałe rozwiązanie tego, jak ekonomicznie prowadzić sklep w jednej z naszych wsi mimo niskiej siły nabywczej ludności” – wyjaśnia Andreas Schilcher, kierownik LEADER Region Nationalpark Kalkalpen, jednej z austriackich partnerskich LGD.

Mając w pamięci takie pozytywne doświadczenia, uczestniczące w projekcie LGD chcą współpracować w ramach innych projektów. Jest wśród nich plan wspólnego zainicjowania i wdrażania innowacyjnych, „pozbawionych barier” sposobów życia dla osób starszych, obejmujący możliwość opieki, a tym samym pobudzania rewitalizacji i odnowy wsi.

**An alle Direktvermarkter
...denn das Gute liegt so nah!**

Sind Sie Landwirt oder anderweitiger Direktvermarkter Ihrer eigenen Produkte von Kartoffeln, Eiern, Honig und vielen mehr? Dann möchten wir, der AKI (Nahversorger) Ihnen in Kürze eine Plattform in Form einer Produktliste von aktuellen Angeboten unserer Direktvermarkter im Amtsblatt bieten.

Die Erfahrung zeigt, dass es zahlreiche Direktvermarkter in Neubulach und den Teillorten gibt, die qualitativ hochwertige Produkte hier herstellen und vermarkten, über dies in Neubulach gar nicht oder nur wenig bekannt ist.

Doch artgerechte Tierhaltung, ökologische Landwirtschaft, kurze Transportwege, faire Preise und die gute Qualität aus der Region sprechen für sich.

Um Ihre Produkte für Neubulach noch nutzbarer zu machen und die "Qualität aus der Nähe" den Bürgern näher zu bringen, möchte der AKI ca. alle zwei Wochen eine Liste mit den von Ihnen gemeldeten Produkten im Amtsblatt veröffentlichen.

Dieser Service ist für Sie kostenfrei!

Haben Sie Interesse daran, Ihre aktuellen Produkte mit aufnehmen zu lassen oder haben Sie noch Fragen dazu, dann kontaktieren Sie Margit und Martin Schöttle, per Tel.: (07053) 6570 oder per E-Mail an info@martinschoettle.de

PRZYKŁAD 3: Przyszłość wzgórz Cheviot – współpraca w zakresie zmiany klimatu

Cheviot to pasmo pofalowanych wzgórz w północnej Anglii, na pograniczu angielsko-szkockim. Projekt opracowała grupa współpracujących ze sobą przedstawicieli agencji i organizacji zaangażowanych we współpracę ze społecznościami wiejskimi na tym obszarze i wokół niego.

„Inicjatywa na rzecz przyszłości wzgórz Cheviot” rozpoczęła się początkowym projektem skupiającym się na całym dorzeczu rzeki Tweed, co pomogło rolnikom i osobom gospodarującym gruntami podjąć kroki w celu dostosowania się do zmieniającego się klimatu poprzez szereg projektów demonstracyjnych, w ramach których zajęto się rozwojem technik gospodarki rolnej i wymianą najlepszych praktyk. W serii krótkich projektów zajęto się różnymi skutkami zmiany klimatu, przed którymi stają społeczności wiejskie, takimi jak częstsze powodzie oraz spływ wody wraz z ziemią i zanieczyszczeniami, susza, pożary, erozja wietrzna oraz wpływ tych zmian na kuropatwy, owce i łosie.

gospodarowania gruntami i zmieniające się warunki klimatyczne w oczywisty sposób nie mieszczą się w granicach LEADER. Na przykład pewna część pracy, którą podjęto w projekcie, opiera się na dorzeczach, które przekraczają granice LGD. Po obu stronach granicy występują również podobne warunki gruntowe, a zatem Northumberland i Scottish Borders mogą się wymieniać doświadczeniami i dobrymi praktykami”.

Drugi etap „Inicjatywy na rzecz przyszłości wzgórz Cheviot” dotyczy podniesienia świadomości na temat przewidywanych zagrożeń i szans związanych ze zmianą klimatu na tym obszarze i ma na celu zastosowanie prostego praktycznego podejścia do gospodarowania gruntami, skupiającego się na dostosowaniu do skutków zmiany klimatu. Osiągnięciu tego celu służy wymiana najlepszych praktyk wsparcia oraz, w stosownych przypadkach, dywersyfikacja przedsiębiorstw na obszarach wiejskich. Kluczowe znaczenie ma nieprzerwane zaangażowanie rolników i osób

gospodarujących gruntami w proces opracowywania i przyjmowania nowych, zrównoważonych rozwiązań w celu radzenia sobie ze skutkami zmiany klimatu. Rozwiązania te zwiększają ogólną i gospodarczą odporność społeczności oraz wspierają lokalne przedsiębiorstwa, pomagając im stać się bardziej odpornymi na zmianę klimatu.

W ramach projektu działa doradca, który pracuje bezpośrednio z rolnikami i osobami gospodarującymi gruntami, tak aby umożliwić im uwzględnienie środków dostosowania do zmiany klimatu w ich działalności, w tym wprowadzenie niedawno opracowanych i pomyślnie wdrożonych planów przeciwpowodziowych dla gospodarstw rolnych. Kierownik projektu stworzy również pełny katalog projektów i wytyczne dotyczące najlepszych praktyk, tak aby mieć trwały wpływ na sposób, w jaki rolnicy i osoby gospodarujące

© SCOTTISH BORDERS LEADER / COLIN TENNANT

Sukces pierwszego projektu zachęcił „Inicjatywę na rzecz przyszłości wzgórz Cheviot” do pracy nad większym obszarem dorzecza i tak opracowano międzyterytorialny projekt LGD, współpracując z LGD Northumberland Uplands i LGD Scottish Borders. Kierownik LGD Northumberland Uplands Tom Burston twierdzi, że „jest wiele korzyści wynikających z pracy zespołowej nad tą kwestią, chociażby z tego powodu, iż praktyki

gruntami na obszarze dorzecza ograniczają ryzyko powodzi i poprawiają ogólną odporność na zmianę klimatu. Podejście takie odzwierciedla potrzeby osób gospodarujących gruntami i gwarantuje, że nacisk jest nadal kładziony na praktyczne rozwiązania realnych problemów, zachęcając tym samym inne osoby gospodarujące gruntami do inwestowania również w środki dostosowawcze.

PRZYKŁAD 4: Region połowowy rzeki Mury w Alpach – Działanie przygotowawcze dotyczące współpracy transgranicznej

© GORDAN GLEDEC

Na nizinach alpejskich oraz wzdłuż rzeki Mury przepływającej przez Austrię, Słowenię, Chorwację i Węgry istnieje bardzo wiele niezależnych stowarzyszeń rybackich i klubów wędkarskich. W 2006 r. trzy z tych stowarzyszeń spotkały się po raz pierwszy, aby przedyskutować kwestie związane z wędkarstwem słodkowodnym oraz możliwe rozwiązania.

Spotkania pomiędzy stowarzyszeniem wędkarskim „Kerka” z Kerkaszentkirályi (HU), klubem wędkarskim w Lendavie (SI) i stowarzyszeniem ds. wędkarstwa sportowego „Karasz” z Peklenicy (HR) odbywały się regularnie i doprowadziły do przedstawienia wspólnego dokumentu „Mura nas łączy”, w którym stowarzyszenia wędkarskie podsumowały pomysły w zakresie współpracy i związane z nimi działania. Jednym z tych pomysłów było skoordynowanie turystyki wędkarskiej we wszystkich regionach partnerskich w celu zwiększenia oferty turystycznej, zachęcenia do rozwijania nowych przedsięwzięć i tworzenia nowych miejsc pracy, przy czym ta ostatnia kwestia stanowiła strategiczny cel wspólny dla wszystkich partnerów. Opracowano projekt przygotowawczy dotyczący współpracy transnarodowej z udziałem grup LEADER i podobnych grup z Węgier, ze Słowenii i z Chorwacji (mającej wstąpić do UE w 2013 r.) celem wsparcia pracy zespołowej partnerów. Seminarium otwierające projekt odbyło się w lutym 2012 r.,

a jego kulminacją będzie wspólna organizacja pierwszego Dnia Wędkarstwa alpejskiej Mury pod koniec lata 2012 r.

Wiodący partner węgierski LGD Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület podkreśla, że członkowie stowarzyszeń wędkarskich są również miejscowymi mieszkańcami i biorą udział w tworzeniu i realizowaniu projektu. LGD oczekuje, że projekt przyczyni się do większego zaangażowania stowarzyszeń w ramach lokalnej społeczności. Jednocześnie partnerzy transnarodowi podkreślają swoje oddanie głównym celom związanym z ochroną środowiska określonym w ramowej dyrektywie wodnej UE dotyczącej wód powierzchniowych, wód gruntowych i gospodarki wodnej obszarów chronionych.

Stowarzyszenie wędkarskie „Kerka” z Kerkaszentkirályi jest przekonane, że posiadanie zintegrowanego planu dotyczącego turystyki wędkarskiej wykraczającego poza granice obszaru LGD doprowadzi do zwiększenia liczby noclegów i rozwoju nowych usług, przynosząc korzyści lokalnym gospodarkom wszystkich uczestniczących obszarów. Pozostali również podzielają tę wizję, a stowarzyszenie wędkarskie Burgenland z Austrii (w górze rzeki Mura) już zadeklarowało swoje zainteresowanie przystąpieniem do partnerstwa w niedalekiej przyszłości.

PRZYKŁAD 5: Prawdziwe doświadczenia w Lahemaa – rozpoczęcie współpracy poprzez oś 3

Park Narodowy Lahemaa znajduje się w północnej Estonii, 70 km na wschód od Tallina; rozciąga się na powierzchni 725 km² i jest największym parkiem narodowym w Estonii. W 2005 r. centrum turystyczne Parku Narodowego Lahemaa utworzyło wraz z 17 przedsiębiorstwami turystyki wiejskiej z regionu (16 gospodarstwami agroturystycznymi i prywatnym muzeum) sieć przedsiębiorców o nazwie „Prawdziwe doświadczenia w Lahemaa”.

Sieć rozwinęła ofertę turystyczną, skupiając się na unikatowym położeniu gospodarstw agroturystycznych w naturalnym i kulturowym środowisku tego obszaru. Tereny te oferują nie tylko spokojne miejsca, gdzie odwiedzający mogą odkryć walory przyrody i rzemiosła oraz spróbować miejscowej żywności, lecz także szereg zajęć plenerowych i wycieczki o tematyce historycznej. Wszystkie przedsiębiorstwa sieci zgadzają się również korzystać z zasobów naturalnych w sposób zrównoważony, tak aby chronić historyczne dziedzictwo i cieszyć się nim oraz promować kulturowe atuty obszaru.

Ustanowiona jako organizacja pozarządowa (NGO), sieć uzyskała finansowanie ze swojej LGD za pośrednictwem środka 341 na rozwijanie sieci i strategii oraz na rozpoczęcie pracy z dwiema fińskimi LGD w Kymenlaakso. Umożliwiło to stworzenie wspólnego logo i strony internetowej celem wspólnej promocji przedsiębiorstw i udziału w targach turystyki krajowej w Tallinie. Członkowie sieci odbyli również szkolenie w zakresie korzystania z internetu jako narzędzia marketingowego w celu zagwarantowania, aby byli w stanie jak najlepiej wykorzystać dostępne zasoby. W celu przygotowywania projektu transnarodowego finansowanie umożliwiło również sieci zorganizowanie dwudniowej wizyty zapoznawczej we wszystkich przedsiębiorstwach członkowskich

dla partnerów, przedstawicieli prasy i członków fińskich lokalnych grup działania.

Współpraca w ramach tego początkowego projektu finansowanego przez LGD umożliwiła członkom sieci nawiązanie otwartych i szczerych relacji między sobą. Przyczynienie się do powodzenia sieci, wspólna praca przy opracowaniu wspólnych produktów i usług oraz wprowadzaniu ich do obrotu spowodowała, że małe gospodarstwa rolne stały się bardziej widoczne. Dzięki temu ich pozycja na rynku umocniła się, koszty marketingowe poszczególnych gospodarstw zmniejszyły się, a dostęp do finansowania dla projektów rozwojowych i projektów współpracy się poprawił.

Ten początkowy projekt dostarczył sieci pewności koniecznej do opracowania z dwiema grupami fińskim dwuletniego projektu współpracy transnarodowej o nazwie „Kochać lokalne wartości” dzięki wsparciu w ramach środka 421. Projekt ten umożliwi grupom dzielenie się doświadczeniami i wspólną pracę nad zbudowaniem trwałej sieci turystycznej w całym regionie Morza Bałtyckiego. Nawiązały one relacje z odpowiednimi stowarzyszeniami turystycznymi, bardziej rozwinęły wspólne usługi i produkty oraz zapewniły wsparcie młodym ludziom, tak aby mogli zaangażować się w działania lokalnych przedsiębiorców i lokalnych NGO. Projekt będzie obejmował trzydniową wizytę studyjną dla osób w wieku 14–26 lat w każdym regionie wiejskim. Udzielone zostanie również wsparcie na rzecz współpracy pomiędzy rzemieślnikami a producentami lokalnej żywności; obejmie ono seminaria, wizyty studyjne, bliską współpracę z miejscowymi organizacjami, udział w konkursach kulinarnych i stworzenie estońsko-fińskiej książki kucharskiej. Partnerzy mają również nadzieję, że projekt ten umożliwi im znalezienie kolejnych partnerów, którzy jeszcze bardziej wzmocnią sieć.

PRZYKŁAD 6: Europejska Sieć Turystyki Ornitologicznej (RETO) – Budowanie długotrwałych relacji dzięki współpracy

Dzięki zaangażowaniu hiszpańskiej LGD Adri Jiloca Gallocanta w rozwój możliwości społeczno-ekonomicznych wokół jeziora Gallocanta hiszpańsko-francuska współpraca w zakresie turystyki ornitologicznej umacniała się od czasu LEADER I, a zatem rozwijała się przez wszystkie etapy inicjatywy LEADER. Migrację jednego konkretnego ptaka – żurawia – wykorzystano jako ogniwo między

obszarami objętymi LGD w celu rozpoczęcia dyskusji wokół projektu współpracy.

W okresie LEADER II lokalne grupy działania z Hiszpanii, ze Szwecji, z Niemiec i Francji zebrały się, aby nawiązać współpracę z rzemieślnikami na wszystkich obszarach w celu zbudowania europejskiej sieci zrównoważonych gmin wzdłuż szlaku migracyjnego żurawia. Główne działania obejmowały wymianę doświadczeń, produkcję filmu opisującego szlak oraz koncepcyjne opracowanie różnych materiałów dla turystów.

W okresie LEADER+ uprawnienia sieci poszerzyły się, przechodząc z prac skoncentrowanych jedynie na żurawkach na prace dotyczące wszystkich gatunków ptaków, prowadzone z 17 partnerami z Hiszpanii i Francji przy budżecie wynoszącym 933 549 euro. W wyniku współpracy stworzono sieć turystyczną wokół takich stref, jak parki naturalne, które zapewniały szczególną ochronę ptaków.

W obecnym okresie podejścia LEADER ustanowiono turystyczną sieć obszarów obserwacji przyrody w ramach sieci Natura 2000. Kilka LGD dostrzegło możliwości wykorzystywania zasobów naturalnych i kulturowych, na przykład ptaków, na potrzeby rozwoju obszarów wiejskich i zainteresowało się przystąpieniem do projektu. Początkowo LGD Jiloca Gallocanta prowadziła rozmowy z partnerami z LEADER II i poszukiwała nowych partnerów z ważnymi obszarami przyrody dla ptaków, odwiedzając grupy we Francji, w Niemczech i Hiszpanii. Ostatecznie projekt rozpoczęło 15 LGD, a dwie kolejne grupy przyłączyły się na późniejszym etapie. Hiszpańscy partnerzy otrzymali wsparcie ze strony funduszy krajowych, a dwóch francuskich partnerów (Pays Combraille en Marche i Parc naturel régional de la Brenne) otrzymało wsparcie z EFRROW.

Pracując razem, LGD opracowały wspólny plan komunikacji i oficjalną prezentację projektu. W swoich regionach rozpowszechniały informacje na temat środowiska, opracowały lekcje przyrody oraz zorganizowały konferencję dla wolontariuszy w dziedzinie ochrony środowiska. Skupiając się na turystyce, opracowano strategię i stworzono pakiety turystyczne.

Przeprowadzono także badania i prace nad wdrożeniem systemów zarządzania turystyką, opracowano zajęcia szkoleniowe w sektorze turystyki a także podręcznik najlepszych praktyk. Stworzono również stronę internetową, która jest dostępna pod adresem www.retoeurope.com.

LGD podejmowały się również indywidualnej działalności właściwej dla swojego obszaru, między innymi organizując kursy szkoleniowe dla przewodników turystycznych oraz rozwijając sztukę i muzykę związaną z gatunkami ptaków mającymi największe znaczenie w regionie. Obecnie 30 hiszpańskich LGD współpracuje i czerpie społeczno-gospodarcze korzyści, jakie ochrona przyrody oferuje lokalnym społecznościom, przedsiębiorcom i turystom, wspierając równocześnie plany rozwoju zarówno lokalnego, jak i globalnego na obszarach Natura 2000. Budżet na tę inicjatywę wynosi 378 tys. euro w latach 2009–2011.

Podjęto się przeprowadzenia społeczno-ekonomicznej oceny prac zrealizowanych przez różne LGD i stwierdzono, że projekt ma bardzo pozytywny wpływ na ochronę i ponowny rozwój gatunków oraz ich siedlisk. Jednak było również oczywiste, że konieczna jest dalsza ocena dotycząca zdolności projektu do zwiększania wartości oferowanych produktów turystyki lokalnej, a tym samym do tworzenia trwałych korzyści gospodarczych. Przy wsparciu ze strony hiszpańskiego Ministerstwa Środowiska, Rozwoju Wsi i Gospodarki Morskiej partnerzy dokonają oceny potencjału gospodarczego turystyki związanej z obserwacją przyrody na obszarze poszczególnych LGD. Zachęci to sektor turystyczny do uczestnictwa w opracowywaniu zrównoważonych strategii w zakresie turystyki, generujących dobrobyt na obszarach wiejskich.

Podsumowując swoje doświadczenia z pracy w ramach sieci, José Ángel Garcia twierdzi, że „współpraca może być głównym narzędziem zarządzania obszarami objętymi LGD, gdyż nie zależy ona od wnioskodawcy konkretnego projektu, natomiast ukierunkowuje rozwój całego obszaru zgodnie ze strategią, którą on sam określił”.

PRZYKŁAD 7: Współpraca transnarodowa w ramach krótkich łańcuchów dostaw żywności

Czternaście LGD z Finlandii, Francji, Węgier, Holandii, Hiszpanii, Portugalii i Polski zebrało się, aby zorganizować system krótkich łańcuchów dostaw lokalnej żywności w całej UE. Współpraca powinna umożliwić partnerom poznanie przykładów najlepszych praktyk w zakresie produkcji, wprowadzania do obrotu i dystrybucji w ich odpowiednim obszarze oraz określenie i rozpowszechnienie przepisów związanych z transportem żywności między państwami partnerskimi. Powinna również dać partnerom impuls do zmiany ich stosunków handlowych, zachęcając ich do wprowadzania do obrotu i sprzedaży produktów lokalnych w różnych regionach oraz badania związków między rolnictwem a turystyką.

Aby osiągnąć powyższy cel, partnerzy ułatwiają wymianę pomiędzy producentami pragnącymi poznać techniki produkcji i metody wprowadzania do obrotu. Ponad 55 producentów wzięło już udział w takich wymianach, w wyniku czego produkty francuskiego producenta są sprzedawane poprzez holenderską stronę internetową, a produkty holenderskie są wprowadzane do obrotu w Finlandii.

We Francji, w Gujanie Francuskiej, na Węgrzech i w Polsce mają odbyć się cztery edycje międzynarodowych targów żywności. Pierwsza z nich odbędzie się w terminie 10–12 maja 2012 r. w Le Puy en Velay, gdzie w ramach istniejącego historycznego

targu będą sprzedawane produkty pochodzące od producentów z partnerskich LGD, będą promowane różne obszary regionalne oraz rozpowszechniana będzie wiedza o samym projekcie.

Béatrice Sauvignet, która koordynuje to wydarzenie, mówi: „Z przyjemnością pełnimy rolę gospodarza pierwszych europejskich targów w Le Puy en Velay. Pragniemy, aby impreza ta stała się katalizatorem, dzięki któremu kraje europejskie oraz producenci wymieniają się zarówno produktami, jak i pomysłami! Organizacja tej imprezy jest naprawdę motywująca i daje mi wiele satysfakcji, gdyż mam liczne kontakty z różnymi krajami. Moja praca jest bardzo zróżnicowana i ciekawa. Zapewniam łączność między różnymi projektami, które będą prezentowane w czasie tego wydarzenia, odpowiadam na różne zapytania ze strony partnerów oraz czuwam nad jakością dokumentów, tak aby wszyscy byli w stanie się porozumieć. Jest to duże wyzwanie, ale wciąż szukam nowych europejskich partnerów i krajów. Zatem jeżeli chcą Państwo posmakować Le Puy en Velay i przyłączyć się do nas, proszę śmiało kontaktować się ze mną telefonicznie!”.

Motywacja Béatrice do pracy nad projektem transnarodowym jest jasna; twierdzi ona, że: „Europa to przede wszystkim jakość życia ludzi, którzy tu mieszkają. Muszą oni spotykać się, dokonywać wymiany i wspólnie podążać naprzód”.

PRZYKŁAD 8: Łączy nas Notec – budowanie partnerstwa z lokalnymi grupami rybackimi (LGR) w Polsce

W ciągu minionych dziesięciu lat społeczności Nakła i okolic opracowały różne projekty, finansowane z kilku źródeł, aby bronić, wokół Noteci, dziedzictwa środowiskowego, społecznego i gospodarczego swojego regionu.

W czerwcu 1996 r. Liga Morska i Rzeczna złożyła wniosek o wsparcie na przywrócenie zarządzania rzekami lokalnym społecznościom oraz na przygotowanie tych ostatnich do zorganizowania się w odpowiedzi na taką okoliczność. W maju 2000 r., pod wpływem sukcesu odniesionego w tej dziedzinie gdzie indziej, pięć miast i trzy gminy podpisały akt założycielski Związku Miast i Gmin Nadnoteckich oraz uzgodniły wspólną strategię na lata 2000–2020. Jej główne cele obejmują poprawienie stanu środowiska naturalnego, przywrócenie i rozwijanie możliwości turystycznych i rekreacyjnych w dolinie Noteci, rozwój nabrzeży i budowę przystani, organizowanie imprez, rozwój sportów wodnych oraz kontrolę pogarszania się jakości wody. Strategia ta jest finansowana z kilku różnych źródeł.

Pierwsze działania były finansowane ze źródeł krajowych i obejmowały stworzenie marek charakterystycznych dla doliny Noteci i jej społeczności. Opracowano je w ramach Programu rozwoju produktów turystycznych za pośrednictwem Polskiej Agencji Rozwoju Turystyki z siedzibą w Warszawie. W regionie Nakła nad Notecią działania zmierzające do rozwoju turystyki w dolinie Noteci zgodnie z koncepcją „Zielonej Doliny Noteci” sfinansowało polskie Ministerstwo Gospodarki.

W 2006 r. obszarowi przyznano środki finansowe w ramach Interreg IIIB na projekt o nazwie „W wodzie”, mający na celu wykorzystanie śródlądowych dróg wodnych na potrzeby rozwoju regionalnego we współpracy z obszarami wzdłuż drogi wodnej E70. Projekt ten przewidywał finansowanie późniejszej działalności mającej na celu promowanie regionu w Polsce i w Europie, w szczególności stworzenie wspólnej strony internetowej poświęconej turystyce, zachęcającej turystów do odwiedzenia tego obszaru. Projekt był prowadzony przez Związek Miast i Gmin Nadnoteckich, a głównym partnerem był Zespół Szkół Żeglugi Śródlądowej w Nakle nad Notecią, który jest jedyną tego rodzaju szkołą średnią w Polsce.

W latach 2006–2008 projekt „Łączy nas Notec” stał się podstawą programu pilotażowego LEADER+, uruchomionego przez stowarzyszenie Partnerstwo dla Krajny i Pałuk. Lokalna grupa

działania od początku ściśle współpracowała ze stowarzyszeniem i planowała działania i projekty uzupełniające, które łączyły działalność wodną i śródlądową z korzyścią dla społeczności lokalnych. Sukces projektu pilotażowego LEADER+ doprowadził do uruchomienia w 2009 r. nowej lokalnej strategii rozwoju LGD dla stowarzyszenia Partnerstwo dla Krajny i Pałuk.

Obszarowi przyznano status lokalnej grupy rybackiej (LGR) za pośrednictwem LGR Nasza Krajna i Pałuki, której strategia na rzecz rybołówstwa na lata 2010–2015 jest finansowana przez Europejski Fundusz Rybacki (EFR). Główne działania LGR związane są z setkami hektarów tradycyjnych stawów hodowli karpia w dolinie Noteci.

Jednym z głównych projektów na tym obszarze jest budowa przystani. Kieruje nim powiat nakielski, który również zarządza Zespołem Szkół Żeglugi Śródlądowej, głównym partnerem w tym projekcie. Budowa przystani i związany z nią projekt edukacyjny finansowane są w ramach programu regionalnego EFRR dla województwa kujawsko-pomorskiego.

© RYSZARD KAMIŃSKI

Ryszard Kamiński, przewodniczący LGD i członek komitetu LGR, podkreśla, że „rolą LGD i – od 2011 r. – również naszej nowej LGR jest budowa platformy współpracy, tak aby wszystkie te odrębne projekty i działania były bardziej kompleksowe oraz aby zapewnić ich wzajemne uzupełnianie się. LGD i LGR będą współdziałać na zasadzie partnerstwa, wspierając projekty, ale przede wszystkim budując platformę realnej współpracy między lokalnymi podmiotami z różnych sektorów”.

Tworzenie sieci
kontaktów na
rzecz promowania
współpracy
transnarodowej

Tworzenie sieci kontaktów ma zasadnicze znaczenie dla wspierania współpracy transnarodowej między zainteresowanymi stronami na obszarach wiejskich. Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) oferuje szereg narzędzi do promowania takich kontaktów na poziomie unijnym. Poprzez swoją tematyczną i geograficzną strukturę klastrową krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW) uzupełniają te działania w skuteczny i aktywny sposób. W ramach innych stosownych inicjatyw unijnych również uruchomiono szczegółowe działania, które przyczyniają się do zwiększenia ogólnych starań służących tworzeniu sieci kontaktów na rzecz współpracy transnarodowej.

Jak zatem ENRD i KSOW przyczyniają się do promowania współpracy transnarodowej poprzez wydarzenia i narzędzia internetowe służące współpracy?

Po pierwsze istotne znaczenie ma zrozumienie, że obecne podejście ENRD i KSOW jest zbudowane na minionych doświadczeniach w tworzeniu sieci kontaktów, zdobytych w ramach poprzednich programów LEADER. Podejście to sprzyja wymianie i współpracy między wszystkimi podmiotami związanymi z polityką rozwoju obszarów wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem kluczowych podmiotów związanych z tworzeniem sieci kontaktów, tj. krajowych sieci obszarów wiejskich i lokalnych grup działania. ENRD zachęca do tworzenia sieci kontaktów oraz wspiera inicjatywy i projekty współpracy transnarodowej na różne sposoby, w tym przez udział w wydarzeniach związanych ze współpracą w całej Europie i organizowanie takich wydarzeń oraz poprzez

interaktywne narzędzia internetowe, które obejmują:

- wytyczne dotyczące współpracy transnarodowej LEADER, zawierające praktyczne i administracyjne informacje dla LGD i podmiotów odpowiedzialnych za projekty;
- bazę danych LGD zarejestrowanych w Europie, wraz z podsumowaniem tematów ich strategii i danymi kontaktowymi;
- bazę ofert współpracy składającą się z wykazu pomysłów dotyczących projektów, w odniesieniu do których organizatorzy projektów szukają dodatkowych partnerów z innych państw;
- tematyczne intranetowe forum dyskusyjne, dostępne dla lokalnych grup działania.

Imprezy organizowane przez LGD, które tworzą ENRD, mianowicie spotkanie pod hasłem „LEADER jako czynnik rozwoju obszarów wiejskich w Europie: warsztaty

dla nowych lokalnych grup działania”, które odbyło się w dniach 19–20 stycznia 2011 r., oraz spotkanie „Lokalne strategie rozwoju i współpraca: Kluczowe podejścia do rozwoju lokalnego” planowane na 27–28 kwietnia 2012 r., dają LGD szansę na znalezienie potencjalnych partnerów o podobnych zainteresowaniach i pomysłach na projekty w zakresie współpracy transnarodowej. Dzięki dynamicznym i bezpośrednim narzędziom i metodom tworzenia sieci kontaktów, takim jak rynek współpracy, kąciki współpracy tematycznej (dotyczącej rozwoju gospodarczego, środowiska, wymiaru społecznego, turystyki, rolnictwa, żywności itp.) oraz kącik wideo, uczestnicy LGD mogą nawiązywać współpracę na miejscu. Korzystają oni również z doradztwa i pomocy w zakresie zarządzania różnymi etapami projektu i zarządzania partnerstwem, przy wsparciu ekspertów KSOW i ekspertów zajmujących się współpracą transnarodową.

Te metody, tworzenia sieci kontaktów na poziomie unijnym i krajowym lub regionalnym, czerpią z doświadczeń zdobytych w ramach poprzednich programów LEADER. Ocena *ex post* inicjatywy LEADER+ pokazała, że tworzenie sieci kontaktów można poprawić przez położenie nacisku na rozwiązywanie wspólnych problemów i objaśnienie płynących z tego korzyści. Ocena potwierdziła również istotną rolę, jaką KSOW odgrywa zarówno w identyfikowaniu wspólnych potrzeb, jak i w pracy z partnerami z innych państw w celu tworzenia odpowiednich forów umożliwiających kontakt z zainteresowanymi LGD. W tym kontekście „pojawiły się wyraźne, liczne wezwania do bardziej bezpośrednich spotkań, które sprzyjają bardziej regularnej współpracy”. Wreszcie w ocenie *ex post* zalecono, aby „docelowo możliwości partnerskiego uczenia się LGD były w dalszym ciągu rozwijane, zarówno na obszarze danego państwa, jak i między państwami”, oraz podkreślono, że „podmioty tworzące sieci kontaktów na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim są bardzo ważne w stabilizowaniu przepływów wymiany i tworzenia wiedzy na większą skalę”.

KSOW udzielają LGD różnorodnego wsparcia technicznego, wzmacniając ich zdolność do działania poprzez wymianę pomysłów, zapewniając szkolenia nowych LGD i wspierając pojawianie się projektów współpracy transnarodowej.

Wspólne działania KSOW jako dźwignia wsparcia współpracy transnarodowej na poziomie UE

W coraz większym stopniu KSOW uczestniczą w klastrach tematycznych i geograficznych w celu promowania wymiany technicznej między sieciami oraz szerszej współpracy między podmiotami zainteresowanymi rozwojem obszarów wiejskich.

Wspólne inicjatywy tematyczne łączą ze sobą KSOW, które wyrażają wspólne zainteresowanie konkretnymi obszarami polityki rozwoju obszarów wiejskich oraz realizowanymi programami. KSOW, które udzielają tematycznego wsparcia technicznego LGD, uzyskują dodatkowo odpowiednią wiedzę fachową w ramach takiej wymiany.

Jednak, jak pokazały minione doświadczenia LEADER, budowanie współpracy może być długim procesem, a początkowe efekty wsparcia KSOW w tym kontekście są zwykle widoczne jedynie pośrednio. Widać to na przykładzie LGD Pays Adour Landes Océanes (szczególnie dzięki pracy Christophe’a Arrondeau), która brała udział w inicjatywie leśnej KSOW. Według LGD udział w tej inicjatywie pozwolił przybliżyć kwestie współpracy transnarodowej. W istocie grupa jest obecnie zaangażowana w planowanie

„Europejskiej inicjatywy praktyk leśnych” w 2012 r.

Niektóre KSOW są również zaangażowane w klustry geograficzne, które mają wspólną historię, wspólne aspekty rozwoju terytorialnego i dobre stosunki sąsiedzkie. Nordycko-bałtycki klaster, składający się z KSOW z Danii, Estonii, Finlandii, Niemiec, Łotwy, Litwy, Polski i ze Szwecji, jest szczególnie dynamiczny. Organizuje regularne spotkania, dzieli wspólne cele i działania, a obecnie odgrywa coraz aktywniejszą rolę w odniesieniu do elementów strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego związanych z rozwojem obszarów wiejskich. Klaster początkowo był prostą inicjatywą oddolną, służącą wymianie doświadczeń w zakresie tworzenia sieci kontaktów na obszarach wiejskich w latach 2007–2008, natomiast teraz jest oczywiste, że klaster ten, dzięki wspólnej tożsamości i związkowi pomiędzy wszystkimi uczestniczącymi KSOW, w istotny sposób poprawił poziom, intensywność i strategiczne znaczenie działań w zakresie tworzenia sieci kontaktów w regionie nordycko-bałtyckim.

Współpraca w ramach LEADER jest kluczowym elementem strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego, czego dowodem są takie przykłady, jak projekt „Nauka żeglarstwa i dziedzictwo morskie”, w który zaangażowane są cztery LGD z Danii, Estonii i Finlandii. Jako aktywne zainteresowane strony w klastrze nordycko-bałtyckim, KSOW są w oczywisty sposób kluczowymi podmiotami wspierającymi współpracę transnarodową. Świadczy o tym szereg działań, na przykład wsparcie na rzecz poszukiwania partnerów, organizowanie wizyt studyjnych i spotkań w ramach współpracy między LGD.

Dzięki doświadczeniom klastra nordycko-bałtyckich sieci obszarów wiejskich ENRD bada możliwość tworzenia tego typu klastrów w innych regionach. Istnienie zorganizowanych sieci podmiotów wiejskich, takich jak KSOW i sieci LGD, oraz wspólna strategia makroterytorialna rozwoju obszarów wiejskich mogą być postrzegane jako kluczowe składniki budowania odpowiednich klastrów geograficznych.

Warto również wspomnieć o doświadczeniach regionalnej sieci obszarów wiejskich

© TIM HUDSON

© ENRD CONTACT POINT

Languedoc Roussillon i jej roli w ramach euroregionu Pyrénées-Méditerranée. W dniach 6–7 października 2011 r. sieć zorganizowała – w ramach partnerstwa z regionami Midi-Pyrénées, Katalonia i Baleary – pierwsze spotkanie podmiotów obszarów wiejskich euroregionu Pyrénées-Méditerranée. Część tego spotkania poświęcono przedstawieniu różnych odmian współpracy w ramach podejścia LEADER oraz w ramach innych programów, takich jak Interreg i programy sektorowe Komisji Europejskiej. LGD i inni organizatorzy przygotowali i prowadzili warsztaty tematyczne dotyczące na przykład środowiska naturalnego, krótkich łańcuchów dostaw i dziedzictwa w celu wymiany pomysłów i zaplanowania pewnych konkretnych działań. Stworzono spis LGD LEADER euroregionu Pyrénées-Méditerranée, a w internecie zamieszczono oferty współpracy. Aby poszerzyć zakres tej współpracy, członkowie euroregionu zdecydowali się ustanowić nowy instrument prawny poprzez utworzenie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT), które umożliwi na przykład zarządzanie zaproszeniami do składania wniosków dotyczących projektów.

Inne inicjatywy sprzyjające projektom współpracy LEADER (2007–2013)

W myśl jednego z zaleceń wyrażonych w ocenie *ex post* inicjatywy LEADER+, aby dbać o partnerskie uczenie się, Europejskie Stowarzyszenie LEADER na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ELARD)¹⁸ uruchomiło inicjatywę, która oferuje europejskim LGD możliwość międzynarodowej wymiany pracowników. Sprzyja to kształceniu i szkoleniu tych osób oraz umożliwia wymianę doświadczeń, wiedzy fachowej i nowych pomysłów. Osoby udające się do LGD w innym państwie UE w ramach tej inicjatywy mogą uzyskać nowe, cenne spojrzenie na własną pracę na poziomie lokalnym, poprawić znajomość języków i umiejętności międzykulturowe oraz nawiązać stosunki sprzyjające tworzeniu sieci kontaktów.

Inicjatywa ma na celu zaoferowanie LGD łatwo dostępnej szansy na współpracę i tworzenie sieci kontaktów na poziomie międzynarodowym, jeszcze bez konieczności tworzenia własnych projektów współpracy. Oczywiście wymiana może stanowić początek trwałego kontaktu z inną europejską LGD, a na tej podstawie

można później rozwijać nowe projekty współpracy lub bardziej trwałe relacje z bliźniaczyni LGD.

Następnie identyfikowane są odpowiednie obszary lub podmioty o podobnych cechach lub zainteresowaniach w celu znalezienia potencjalnych wspólnych tematów oraz wspólnych możliwości uczenia się. Wymiana kadry przybiera postać trzytygodniowych wizyt edukacyjnych, uzgodnionych pomiędzy dwiema uczestniczącymi LGD. Wymiana jest wzajemna, co oznacza, że dana LGD wysyła jednego pracownika z wizytą do innej LGD i jednocześnie przyjmuje przedstawiciela tej innej LGD u siebie. Cel wymiany jest uprzednio określony w umowie, a LGD będąca gospodarzem przedstawia program wymiany przed rozpoczęciem wymiany. Celem wymiany jest nie tylko umożliwienie pracownikom spotkania swoich odpowiedników w innym państwie UE, ale również osiągnięcie bardziej wymiernych rezultatów, na przykład przeprowadzenie analizy wspólnych wyzwań, przed jakimi stoją terytoria obu partnerskich LGD, oraz wymiana informacji na temat rozwiązań stosowanych przez obie LGD podczas realizacji skutecznych i innowacyjnych projektów.

¹⁸ ELARD to międzynarodowe stowarzyszenie nienastawione na zysk, założone w 1999 r. przez krajowe sieci LEADER różnych państw członkowskich UE.

PATRZĄC W PRZYSZŁOŚĆ

Wnioski dotyczące podejścia LEADER w latach 2014–2020

Oddolne podejście LEADER na rzecz rozwoju lokalnego dowiodło na przestrzeni lat swoją przydatność w promowaniu rozwoju obszarów wiejskich poprzez pełne uwzględnienie wielosektorowych potrzeb w zakresie endogenicznego rozwoju obszarów wiejskich. Dlatego też inicjatywa LEADER będzie kontynuowana w przyszłości w ramach EFRROW, jednak obecnie celem jest, aby była ona wspierana przez inne fundusze UE, przy uwzględnieniu możliwości stosowania wielofunduszowych lokalnych strategii rozwoju.

W niniejszym artykule skupiono się na nowych elementach wprowadzonych przez wnioski ustawodawcze Komisji opublikowane jesienią 2011 r. Trzy oddzielne wnioski ustawodawcze Komisji Europejskiej dotyczą podejścia LEADER w przyszłości: rozporządzenie ustanawiające wspólne przepisy dotyczące funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych¹⁹, rozporządzenie w sprawie wsparcia na rzecz rozwoju obszarów wiejskich z EFRROW²⁰ oraz rozporządzenie horyzontalne WPR²¹. Opisane poniżej przepisy będące przedmiotem wniosków są obecnie omawiane przez Radę Europejską i Parlament Europejski, i tym samym mogą ulegać zmianom w trakcie negocjacji.

Proponuje się: a) aby podejście LEADER pozostało obowiązkowe przy minimalnym współczynniku wydatkowania, wynoszącym 5% pakietu EFRROW w każdym programie rozwoju obszarów wiejskich (PROW) oraz b) aby podejście LEADER było dostępne w odniesieniu do wszystkich priorytetów rozwoju obszarów wiejskich, które przyczyniają się do realizacji strategii „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Wzmocnienie podejścia LEADER

Zwiększony potencjał lokalny

W obecnym okresie większość PROW wykazuje brak strategii zapewniającej

tworzenie i utrzymanie odpowiedniego potencjału w lokalnych grupach działania do wykonywania zadań w ramach realizacji podejścia LEADER. Potencjał na poziomie LGD jest jednak istotny dla skutecznego zarządzania.

Architektura podejścia LEADER w przyszłych ramach ustawodawczych powinna być bardziej przystosowana do projektowania programów budowania potencjału, które wspierają i respektują różne poziomy doświadczeń obszarów wiejskich w zakresie podejścia LEADER. Aby skutecznie korzystać z podejścia LEADER, potrzebna jest wiedza fachowa, natomiast jest oczywiste, że niektóre potencjalne LGD mają znacznie mniej doświadczenia niż inne. Dlatego też po 2013 r. zostanie położony silniejszy nacisk na budowanie niezbędnego potencjału w celu maksymalnego wykorzystania pozytywnych skutków inicjatywy LEADER. W szczególności proponuje się, aby EFRROW pokrywał koszt etapu przygotowawczego, w którym to okresie LGD będą mogły budować swoją bazę wiedzy i umiejętności do późniejszej realizacji lokalnej strategii rozwoju.

Zostanie wprowadzony okres wstępny dotyczący podejścia LEADER (wsparcie przygotowawcze), zaczynający się od etapu budowania potencjału dostosowanego do potrzeb każdej LGD, obejmujący wszystkie obszary zainteresowane realizacją LSR.

Wszystkie podmioty zaangażowane w inicjatywę LEADER (LGD i zaangażowane władze) powinny również skorzystać na

działaniach w zakresie budowania potencjału oraz wymianie doświadczeń prowadzonej przez krajowe sieci obszarów wiejskich oraz Europejską Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Proponuje się, aby KSOW prowadziły szkolenia dla LGD w trakcie całego procesu LEADER i wspierały je w zakresie monitorowania i oceny ich LSR.

Pakiet startowy LEADER

W ramach specjalnego przydziału dla potencjalnych LGD, które nie były wcześniej zaangażowane w podejście LEADER, zostanie wprowadzony nowy pakiet startowy LEADER, który można dostosować do konkretnych potrzeb danego terytorium. Pomoże on w tworzeniu grup i strategii LEADER, a lokalne partnerstwa będą musiały zdecydować z wyprzedzeniem, czy przedstawia lokalną strategię rozwoju, czy też zdecydują się na mniej wymagający pakiet startowy.

Potencjalne LGD, które używają pakietu, otrzymają wsparcie w zakresie budowania potencjału i będą również mogły eksperymentować z mniejszymi projektami pilotażowymi typu LEADER.

Wyższy poziom współfinansowania

Termin „poziom współfinansowania” odnosi się do udziału środków finansowych UE w publicznych wydatkach na dany program. Współfinansowanie podlega zwykłym maksymalnemu progowi, który określa się jako odsetek całkowitych wydatków

¹⁹ Fundusze objęte zakresem wspólnych ram strategicznych Komisji to: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR). Wniosek Komisji dotyczący wspólnych przepisów: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation/general/general_proposal_en.pdf

²⁰ Wniosek Komisji w sprawie wsparcia na rzecz rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/com627/627_en.pdf

²¹ Wniosek Komisji: rozporządzenie w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej, http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/com628/628_en.pdf

© MARK REDMAN

publicznych na program. Proponuje się wyższy poziom współfinansowania unijnego dla podejścia LEADER: 90% w regionach słabiej rozwiniętych oraz 80% w pozostałych regionach, w porównaniu ze wskaźnikami 75% i 50% dla standardowych środków w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Wzrost ten ułatwi wsparcie innowacyjnych lokalnych strategii, gdyż często występuje niedobór krajowych funduszy publicznych dla wspierania lokalnych inicjatyw przy użyciu nowych rozwiązań.

Większa elastyczność i lepsze ramy urzeczywistnienia potencjalnej wartości dodanej LEADER

Zapewnienie odpowiedniej jakości w lokalnych strategiach rozwoju

Europejski Trybunał Obrachunkowy w swoim specjalnym sprawozdaniu nr 5/2010²² dotyczącym realizacji podejścia LEADER na rzecz rozwoju obszarów wiejskich stwierdził, że pomimo pewnych przykładów dobrych praktyk podejście było często realizowane w sposób ograniczający potencjał w zakresie wartości dodanej. Trybunał uznał, że Komisja i państwa członkowskie nie są wystarczająco

wymagające, aby zapewniać realizację potencjalnej wartości dodanej inicjatywy LEADER poprzez wybrane i wspierane lokalne strategie rozwoju.

Wprowadzenie minimalnych wymogów dotyczących treści lokalnej strategii rozwoju w regulacjach na okres po 2013 r. ma na celu odniesienie się do tego wniosku Trybunału. Minimalne elementy wprowadzone dla zapewnienia odpowiedniej jakości to: określenie przedmiotowego obszaru; analiza SWOT²³ (stosowana w odniesieniu do terytorium); cele strategii i hierarchia priorytetów; wkład innowacji i (ewentualnie) współpracy w realizację celów strategicznych; oraz plan działania (w tym struktura LGD, organizacyjne i wewnętrzne przepisy i procedury, system i narzędzia monitorowania i oceny).

Istotnym ulepszeniem jest to, że po raz pierwszy LGD są wyraźnie zobligowane do monitorowania i oceny LSR. Jest to niezbędne, aby móc wykazać uzyskaną wartość dodaną.

Elastyczność w ramach realizacji

Wiele państw członkowskich w obecnym okresie programowania ograniczyło zawartość LSR i projektów do wcześniej

określonych środków w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich. Doprowadziło to do ograniczeń w projektowaniu lokalnych strategii rozwoju oraz w szczególności w opracowywaniu projektów, szczególnie projektów o charakterze innowacyjnym i zintegrowanym, które są ściśle związane z lokalnymi uwarunkowaniami.

W celu przywrócenia elastyczności państwa członkowskie mają obecnie, na podstawie art. 64 rozporządzenia Rady (WE) 1698/2005, opracować w swoich PROW szczegółowe kryteria kwalifikowalności w odniesieniu do podejścia LEADER. W przypadku gdy LGD i państwa członkowskie uważają, iż posiadają odpowiednie doświadczenia w stosowaniu standardowych środków, mają oczywiście wolną rękę w przyjęciu tego samego podejścia.

Możliwość przyznawania zaliczek zwiększa się do 50% całkowitego wsparcia ze środków publicznych związanego z kosztami bieżącymi i kosztami aktywizacji w celu zapewnienia przepływów pieniężnych LGD. W bieżącym okresie możliwość ta była wyraźnie ograniczona do kwoty 20% kosztów bieżących.

Zwiększona niezależność administracyjna LGD

Ze względu na „racjonalizację” kilka państw członkowskich włączyło podejście LEADER do struktur wykonawczych polityki rozwoju obszarów wiejskich, nie uwzględniając w rzeczywistości specyficznych cech inicjatywy LEADER. Chociaż podejście oddolne opiera się na prawie LGD do samodzielnego decydowania o projektach na podstawie swojej strategii, państwa członkowskie ustanowiły procedury, które doprowadziły do silnego zaangażowania organów programowych / agencji płatniczych w ten proces. Wynikało to po części z faktu, iż w przypadku nieprawidłowości sankcje stosowano wobec całego PROW, a nie tylko w odniesieniu do konkretnego projektu LGD. W połączeniu z „podejściem wcześniej określonego środka” przyczyniło się to do odrzucenia innowacyjnych i ważnych projektów lokalnych, o których mowa powyżej, i w pewnym stopniu narzuciło LGD realizację znormalizowanych projektów. W nieuchronny sposób „lokalna wartość”

²² <http://eca.europa.eu/portal/pls/portal/docs/1/7912812.PDF>

²³ Analiza SWOT jest metodą strategicznego planowania wykorzystywaną do oceny mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń.

lokalnych strategii rozwoju doznała uszczerbku w wyniku takich ograniczeń.

Proponuje się również wprowadzenie opisu minimalnych zadań LGD w ustawodawstwie, tak by pomóc zagwarantować poszanowanie zasady oddolnej (odpowiedzialność LGD za realizację LSR) i zapewnić jasny podział zadań między władzami i lokalnymi grupami działania.

Finansowanie lokalnej strategii rozwoju z wielu funduszy: zintegrowanie różnych funduszy

W przyszłości podejście LEADER będzie oznaczane mianem „rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność” w kontekście finansowania z wielu funduszy, ale nadal będzie określane jako lokalny rozwój w ramach podejścia LEADER w odniesieniu do EFRROW.

Zastosowanie rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność, z wykorzystaniem metody LEADER, w odniesieniu do wszystkich funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych jest główną nowością wprowadzoną we wnioskach Komisji z października 2011 r. Rozwój kierowany przez lokalną społeczność staje się głównym instrumentem rozwoju finansowanym przez fundusze UE na poziomie subregionalnym.

To daje LGD możliwość projektowania wielofunduszowych strategii i powrót do jednego z początkowych atutów podejścia

LEADER²⁴, lecz tym razem w kontekście zintegrowania, a nie w kontekście inicjatywy wspólnotowej.

Wydaje się wskazane, żeby dane terytorium mogło korzystać z różnych polityk i funduszy, by znów móc ogrywać istotną rolę w endogenicznym rozwoju obszarów wiejskich. Realizacja szerszych lokalnych strategii rozwoju jest wówczas uzupełniana priorytetami kilku funduszy unijnych.

W przypadku Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego rozwój kierowany przez lokalną społeczność będzie objęty celem tematycznym „promowanie włączenia społecznego i walki z ubóstwem” w ramach priorytetu inwestycyjnego „gospodarcza i materialna rewitalizacja społeczności znajdujących się w niekorzystnej sytuacji”, ale może również obejmować działalność związaną ze wszystkimi celami tematycznymi. W przypadku Europejskiego Funduszu Społecznego rozwój kierowany przez lokalną społeczność jest przewidziany jako priorytet inwestycyjny z tytułu tego samego celu tematycznego (promowanie włączenia społecznego i walki z ubóstwem), ale może również obejmować działalność związaną ze wszystkimi celami tematycznymi znajdującymi się w zakresie EFS. Rozwój kierowany przez lokalną społeczność może stanowić całość osi priorytetowej albo być realizowany jako część osi priorytetowej, która obejmuje szereg priorytetów inwestycyjnych związanych z włączeniem społecznym, a poziom jego

współfinansowania odpowiada stosownej osi priorytetowej.

W ramach Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego rozwój kierowany przez lokalną społeczność zostanie objęty szczegółowym priorytetem UE.

Jeżeli chodzi o Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, rozwój kierowany przez lokalną społeczność (podejście LEADER) jest obowiązkowy przy minimalnym poziomie wydatkowania wynoszącym 5% pakietu EFRROW w każdym programie rozwoju obszarów wiejskich i musi się odnosić do przynajmniej jednego z następujących priorytetów UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich:

- 1) promowanie transferu wiedzy i innowacji w zakresie rolnictwa, leśnictwa i obszarów wiejskich;
- 2) zwiększanie konkurencyjności wszystkich typów rolnictwa oraz zwiększanie rentowności gospodarstw rolnych;
- 3) promowanie organizacji łańcucha dostaw żywności oraz zarządzania ryzykiem w rolnictwie;
- 4) przywracanie, ochrona i wzmacnianie ekosystemów uzależnionych od rolnictwa i leśnictwa;
- 5) promowanie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na niskoemisyjną gospodarkę odporną na zmiany klimatu w sektorach rolnictwa, leśnictwa i gospodarki żywnościowej;
- 6) promowanie włączenia społecznego, ograniczania ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

²⁴ LEADER I i II były finansowane przez Europejski Fundusz Społeczny (EFS) oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) w uzupełnieniu do finansowania przez Sekcję Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR).

Szósty priorytet UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich obejmuje szczegółowy zakres związany ze wspieraniem rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich²⁵.

Lokalna analiza SWOT, na której bazują lokalne strategie rozwoju, oprócz elementów gospodarczych, środowiskowych i terytorialnych musi uwzględniać elementy społeczne. Wszystkie te aspekty są równie istotne dla stosowania podejścia opartego na zrównoważonym rozwoju.

Przygotowywanie wielofunduszowych lokalnych strategii rozwoju

Sporządzając lokalną strategię rozwoju, LGD będą musiały uwzględnić fakt, że strategia jest finansowana z różnych funduszy. Wkład do realizacji strategii w danym państwie członkowskim lub regionie będzie również uzależniony od dostępności i alokacji środków z wszystkich poszczególnych funduszy.

To do LGD będzie należało określenie zakresu i celów lokalnej strategii rozwoju oraz operacji finansowanych w ramach strategii. Nawet pomimo że strategie takie mogą być współfinansowane w ramach kilku funduszy, programów

operacyjnych i priorytetów, mogą istnieć strategie rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność utrzymywane ze środków tylko jednego funduszu lub tylko jednej osi priorytetowej.

Możliwości wdrażania całościowych lokalnych strategii rozwoju

W odniesieniu do celów i priorytetowych działań przewidzianych w LSR należy zachować równowagę między potrzebami i kwestiami społecznymi, gospodarczymi i środowiskowymi. Co ciekawe, zalecenia sformułowane w sprawozdaniu z oceny *ex post* inicjatywy LEADER+ obejmowały dodatkowe uwzględnienie potrzeb mniejszości i grup marginalizowanych. Na poziomie projektu możliwe będzie wykorzystanie kilku funduszy (celem osiągnięcia konkurujących celów w ramach zintegrowanych/złożonych projektów), jednak w takim przypadku LGD musi być w stanie wykazać w swoich księgach rachunkowych wydatki finansowane przez każdy odrębny fundusz.

Fundusz wiodący jako środek uproszczenia

W przypadku wielofunduszowej LSR lokalne grupy działania i państwa członkowskie mogą wybrać jeden z funduszy do całkowitego pokrycia kosztów zarządzania LSR (może to być EFS, EFRR,

EFMR lub EFRROW²⁶) jako tzw. fundusz wiodący. Taki model jest jedynie opcją mającą na celu ułatwienie realizacji wielofunduszowej LSR. Fundusz wiodący na danym obszarze może być wyznaczany przez państwo członkowskie, mianowicie przez właściwą instytucję zarządzającą, w porozumieniu z LGD²⁷. Wybór funduszu wiodącego będzie zależał od działań przewidzianych w strategii przez LGD oraz od rodzaju danego obszaru.

Zharmonizowane przepisy dotyczące kwalifikowalności, lecz warunki finansowe charakterystyczne dla danego funduszu

Realizacji wielofunduszowych lokalnych strategii rozwoju sprzyja harmonizacja przepisów między funduszami UE (w zakresie VAT, aportu itp.).

Poziomy współfinansowania pozostaną zgodne z danym funduszem lub priorytetem. Maksymalne poziomy współfinansowania ustala się w odniesieniu do różnych funduszy w ramach przepisów dotyczących poszczególnych funduszy. W przypadku gdy rozwój kierowany przez lokalną społeczność jest finansowany w ramach jednej osi priorytetowej EFRR lub EFS, można uzyskać dopłatę w wysokości 10% poziomu współfinansowania dla danej osi priorytetowej. Jak już wspomniano powyżej, maksymalny wkład EFRROW w zakresie wsparcia LEADER wynosi 80% całkowitej wartości pomocy publicznej oraz 90% w przypadku programów regionów słabiej rozwiniętych i regionów najbardziej oddalonych oraz mniejszych wysp Morza Egejskiego²⁸.

Obszar lokalny

Obszar lokalny powinien mieć odpowiednią masę krytyczną do realizacji lokalnej strategii rozwoju oraz jednocześnie być wystarczająco mały, aby umożliwić lokalną interakcję. W akcie delegowanym określone zostaną kryteria dotyczące

²⁵ Art. 5 ust. 6 lit. b) wniosku wymienionego w przypisie 19.

²⁶ Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) lub Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR).

²⁷ Wniosek Komisji w sprawie wspólnych przepisów, art. 28 ust. 3: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation/general/general_proposal_en.pdf

²⁸ W rozumieniu rozporządzenia Rady (EWG) nr 2019/93 z dnia 19 lipca 1993 r. wprowadzającego szczególne środki dla mniejszych wysp Morza Egejskiego dotyczącego niektórych produktów rolnych.

wyznaczenia obszaru i ludności ujętych w strategii²⁹.

Potencjalnie zwiększony budżet dla lokalnych grup działania

Baza finansowa zostanie potencjalnie poszerzona, jeżeli państwo członkowskie zdecyduje się na wsparcie rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność w ramach kilku lub wszystkich funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych.

Do LGD będzie należało określenie planowanego przydziału w przypadku każdego funduszu, co będzie ujęte w indykatywnym planie finansowym strategii. Proponowany przydział będzie zależeć od zidentyfikowanych potrzeb i zaszerzowania celów lokalnej strategii rozwoju.

Zatwierdzając strategię, komitet ds. wyboru projektów będzie również określać w odniesieniu do każdej strategii rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność kwoty przyznane z każdego funduszu objętego zakresem wspólnych ram strategicznych i każdego programu.

Wspieranie realizacji projektów współpracy

Współpraca pozostanie nieobowiązkowa, tak aby LGD nadal miały możliwość zajmowania się tylko kwestiami istotnymi w kontekście lokalnym (co jest szczególnie ważne w przypadku nowych LGD). Mimo to w LSR, w analizie SWOT dotyczącej danego terytorium, należy wyjaśnić, dlaczego nie przewiduje się działań w zakresie współpracy.

Projekty współpracy są ograniczane faktem, że w różnych państwach członkowskich istnieją różne przepisy administracyjne. Nowa podstawa prawna powinna obejmować pewne przepisy służące harmonizacji tych rozbieżności celem ułatwienia współpracy.

Wsparcie przygotowawcze

W nowych przepisach wyjaśniono, że wsparcie przygotowawcze na rzecz współpracy może zostać udzielone niezależnie od realizacji konkretnego projektu. Uznaje się, że wsparcie przygotowawcze jest konieczne, nawet jeżeli wspólny projekt nie ujrzy światła dziennego. Aby zapobiec sytuacji, w której wsparcie takie ogranicza się do finansowania „działań turystycznych”, lokalne grupy działania muszą wykazać, że planują realizację konkretnego

projektu (tj. przedstawić opis pomysłu dotyczącego projektu współpracy). Wyjaśnienie to ma zachęcać, aby inne państwa członkowskie również programowały takie wsparcie.

Regularny dostęp do wsparcia na rzecz współpracy

Aby znacznie poprawić realizację projektów współpracy transnarodowej, należy zwrócić się do państw członkowskich, aby wprowadziły system ciągłych zaproszeń do składania wniosków dotyczących projektów współpracy (w odróżnieniu od praktyki terminowych zaproszeń do składania wniosków). Często LGD muszą bardzo długo czekać na zatwierdzenie tych LGD przez władze państw członkowskich, które prowadzą zaproszenia okresowe (czasami są one organizowane jedynie raz na rok).

Proponuje się, aby okres od złożenia wniosku dotyczącego projektu do jego zatwierdzenia nie przekraczał czterech miesięcy w żadnym państwie członkowskim.

Więcej przejrzystości w zakresie przepisów dotyczących współpracy

Państwa członkowskie powinny upubliczniać krajowe lub regionalne procedury administracyjne dotyczące kwalifikowalności projektów współpracy transnarodowej (na przykład na stronie internetowej). Powinno to mieć miejsce najpóźniej dwa lata po zatwierdzeniu programu rozwoju obszarów wiejskich, z uwzględnieniem pełnego wykazu kwalifikujących się kosztów.

Wzmacnianie powiązań wieś-miasto przez współpracę

We wnioskach dotyczących rozwoju obszarów wiejskich na okres po 2013 r. wprowadzono nowe możliwości w zakresie współpracy (kładąc nacisk na współpracę z terytoriami innymi niż wiejskie). Jako partnera współpracy proponować można jakiegokolwiek inny obszar (wiejski, przybrzeżny lub miejski) w UE, wybrany w ramach wspólnego podejścia metodologicznego dotyczącego rozwoju lokalnego.

29 Wniosek Komisji w sprawie wspólnych przepisów, art. 29 ust. 6: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation/general/general_proposal_en.pdf

Poprawa lokalnych strategii rozwoju

Lokalna strategia rozwoju jest zasadniczym elementem podejścia LEADER; wytycza ścieżkę rozwoju odzwierciedlającą wyjątkową kombinację lokalnych atutów, zasobów i aspiracji. Od maja 2011 r. ekspercka grupa dyskusyjna utworzona w ramach podkomitetu ENRD ds. osi LEADER analizowała, w jaki sposób lokalne grupy działania mogą poprawić jakość swoich strategii, tak aby lepiej uwzględniać lokalną specyfikę oraz zwracać większą uwagę na monitorowanie i mierzenie skuteczności działania.

Biorąc pod uwagę doświadczenia zebrane w ramach inicjatywy LEADER, rozwój kierowany przez lokalną społeczność jest w coraz większym stopniu uznawany za skuteczny mechanizm wdrażania szeregu polityk UE. W istocie Komisja Europejska przedłożyła ostatnio wnioski, które mogą przygotować pole dla lokalnych partnerstw do ubiegania się o jednocześnie wsparcie z unijnych funduszy w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich, rozwoju regionalnego, w sektorze społecznym i sektorze rybołówstwa³⁰, dzięki szeregowi wspólnych zasad służących zapewnieniu zintegrowanej realizacji projektów w terenie.

Kluczowym czynnikiem decydującym o sukcesie podejścia LEADER jest jednak jakość lokalnych strategii rozwoju. W sprawozdaniu Europejskiego Trybunału Obrachunkowego z 2010 r. dotyczącym wdrażania inicjatywy LEADER wskazano kilka niedociągnięć w odniesieniu do lokalnych strategii rozwoju i podkreślono potrzebę poprawy ich jakości i realizacji.

W sprawozdaniu stwierdzono w szczególności, że „lokalne grupy działania nie skupiały się za bardzo na celach swoich strategii lokalnych”, często przesuwając zasoby na działania, których nie uznawano za strategiczne priorytety.

Grupa dyskusyjna ENRD

Ustalenia te doprowadziły do ustanowienia w maju 2011 r. specjalnej grupy dyskusyjnej ds. poprawy lokalnych strategii rozwoju.

Korzystając ze wsparcia punktu kontaktowego Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (punktu kontaktowego ENRD) grupa dyskusyjna za cel obrała sobie „identyfikowanie krytycznych wymogów w zakresie projektowania lokalnej strategii rozwoju oraz gromadzenie narzędzi i dobrych praktyk stosowanych na poziomie lokalnych grup działania, tym samym zapewniając efektywną realizację lokalnej strategii rozwoju”.

„Głównym powodem jest sprawozdanie Europejskiego Trybunału Obrachunkowego dotyczące LGD i ich zdolności do informowania o postępach względem przyjętych strategii” – wyjaśnia John Grieve, ekspert ENRD wspierający grupę dyskusyjną. „Istnieją realne słabe strony, co jest dodatkowo potwierdzone dowodami z oceny”³¹.

Kolejnym czynnikiem jest oczywiście nowy okres programowania oraz wprowadzane wraz z nim zmiany, które wymagają podejścia opartego na wyższej jakości. W skład 75-osobowej grupy dyskusyjnej wchodzi przedstawiciele ze wszystkich 27 państw członkowskich UE, w tym przedstawiciele lokalnych grup działania, instytucji zarządzających, agencji płatniczych, krajowych sieci obszarów wiejskich, Europejskiego Stowarzyszenia LEADER na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz innych organizacji powołanych przez podkomitet ds. osi LEADER.

Praca grupy dyskusyjnej jest podzielona na dwa etapy: pierwszy etap, skupiający się na sposobie sporządzania lokalnych strategii, ich konstruowania i ich oceniania przez instytucje zarządzające, trwający od lipca do grudnia 2011 r., opierał się na odrębnych badaniach instytucji zarządzających i lokalnych grup działania oraz bardziej ukierunkowanych dyskusjach prowadzonych w Lizbonie i Brukseli. Drugi etap, trwający od stycznia do czerwca 2012 r., ma służyć przeanalizowaniu realizacji, monitorowania i oceny strategii.

Choć inicjatywa LEADER i lokalne grupy działania w oczywisty sposób wykazały swoje dobre strony, jednak grupa dyskusyjna przyjęła, całkiem słusznie, podejście krytyczne, jako że jej celem jest zidentyfikowanie obszarów możliwych ulepszeń.

Wczesny początek

Rezultaty pierwszego etapu wskazują różne kwestie mające wpływ na jakość lokalnych strategii rozwoju. Po pierwsze świadczą one o znacznych różnicach pod względem momentu rozpoczęcia procesu LSR, przy czym wiele LGD rozpoczęło działania później niż zamierzano. Istniała również znaczna rozbieżność, jeżeli chodzi o czas przeznaczony na proces sporządzania LSR, przy czym ponad 50% ze wspomnianych 200 LGD odpowiedziało, że napotkały pewne trudności związane z czasem, jakim dysponowały na to zadanie.

³⁰ Fundusze objęte zakresem proponowanych przez Komisję wspólnych ram strategicznych to: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR).

³¹ Na przykład jednym z wniosków oceny ex post inicjatywy Leader+ jest to, że samooceń lokalnych grup działania, choć może potencjalnie uzupełniać formalną ocenę programu, miała charakter ograniczony z powodu braku ukierunkowania i spójności podejścia. Problem ten wciąż istnieje.

Aby zagwarantować, że w przyszłości LGD rozpoczną pracę odpowiednio wcześniej i będą mieć wystarczająco dużo czasu na przygotowanie LSR, grupa dyskusyjna podkreśla potrzebę lepszej komunikacji między różnymi poziomami (UE, IZ, LGD) oraz samodzielnego podejmowania odpowiedzialności i inicjatywy w ramach procesu, bez oczekiwania, że wszystko będzie „podane na tacy”.

Budowanie i utrzymywanie potencjału

Wyniki oceny *ex post* wskazują również na istnienie braków pod względem kwalifikacji zarówno w nowych, jak i istniejących LGD, przy czym zachodzi wyraźna potrzeba wzmocnienia potencjału w odniesieniu do tworzenia LSR. Grupa dyskusyjna zauważa, że szkolenia nie rozwiązały tej kwestii w dostateczny sposób, a jako „krytyczne zaniedbanie” ocenia fakt, że żadna instytucja zarządzająca nie uznała za konieczne stworzenia planu działania w zakresie szkoleń.

„Ustalenie to jest szczególnie zaskakujące i niepokojące” – twierdzi Ana Pires da Silva, jedna z trzech przewodniczących grupy dyskusyjnej oraz przedstawicielka portugalskiej KSOW. „Niepokojący jest również fakt niewielkiego rozróżnienia między nowymi LGD a tymi starszymi, bardziej doświadczonymi. Z pewnością nie uwzględnia się wielokrotnie zdobytych doświadczeń”.

Ana Pires da Silva twierdzi, że „różne generacje programów powinny oczywiście być wzajemnie lepiej powiązane celem zapewnienia ciągłości, co uznaje się za niezwykle istotne”.

Jeżeli chodzi o stosowane metody, grupa dyskusyjna sugeruje, że LGD mogłyby skorzystać z poradnictwa w zakresie metod i ich wykorzystania. Ostrzega również, że propozycje Komisji dotyczące „zintegrowanej realizacji” również zwiększą potrzebę poradnictwa i wsparcia, oraz zaleca, aby sporządzić szczegółowe wytyczne UE dotyczące rozwiązań wielofundusowych.

Niezależność i odpowiedzialność

Mimo że w ramach przeprowadzonych badań dotyczących pierwszego etapu ustalono, że LGD mogły generalnie dokonywać swobodnego wyboru terytoriów i tematów, niektóre LGD nadmienili, że wybór tematów był poza ich kontrolą. Dlatego też grupa dyskusyjna stale podkreśla, że istnieje potrzeba bardziej przejrzystego poradnictwa i zaangażowania LGD w proces podejmowania decyzji dotyczących tematów i priorytetów.

Ogólnie rzecz ujmując, wydaje się, że im bardziej niezależna jest LGD, tym w większym stopniu jest w stanie dostosować swoją LSR do zaspokajania lokalnych potrzeb. Jednak, jak podkreśla John Grieve, niezależność ma również swoją cenę: „Jeżeli lokalne grupy działania chcą być niezależne, to muszą być odpowiednio dojrzałe, jako że z większą niezależnością wiąże się więcej obowiązków, a z nimi większa odpowiedzialność. W tych obszarach występują ewidentne słabe strony, którym należy zaradzić”.

„W szczególności istnieją istotne słabe strony związane z logiką i uzasadnieniem interwencji” – podkreśla John Grieve. „Budżety powinny być ustalane na podstawie dowodów. Aby to było możliwe, musimy po prostu dysponować lepszymi dowodami”.

Problemy w tym zakresie pogłębiane są przez braki związane z monitorowaniem i oceną. „Wyniki przeprowadzonych badań dotyczących LGD pokazują, że tylko 72% LGD w aktywny sposób monitorowało swoją działalność, co jest istotnie niepokojące” – mówi Sanna Sihvola, współprzewodnicząca grupy dyskusyjnej i przedstawicielka fińskiej instytucji zarządzającej.

W badaniu wskazuje się, że w przypadku gdy LGD monitorują swoją działalność, nie istnieje żadne wspólne bądź spójne podejście, co grupa dyskusyjna tłumaczy faktem, że w wielu LSR brakuje planów monitorowania i oceny.

Informacje zwrotne i przegląd

Wreszcie LGD i IZ dostrzegają znaczenie informacji zwrotnych w trakcie procesu oceny i wyboru LSR. Badanie pokazuje jednak znaczne różnice w podejściach stosowanych przez poszczególne IZ.

„Niektóre instytucje zarządzające po prostu zatwierdzają lokalne strategie i przyznają LGD status LEADER-a, natomiast inne LGD bardziej się angażują w sam proces i faktycznie pomagają grupom poprawiać strategie w ramach kilkuetapowego procesu zatwierdzania” – wyjaśnia Petri Rinne, współprzewodniczący grupy dyskusyjnej i przewodniczący ELARD.

Proces uczenia się

W połowie 2012 r. grupa dyskusyjna zaprezentuje swoje ostateczne wnioski, które będą stanowiły podstawę dla wszystkich zainteresowanych stron do czerpania z dotychczasowych działań w zakresie LSR i ich poprawiania. „To jest proces uczenia się” – mówi Judit Török z punktu kontaktowego ENRD. „Udział LGD i IZ ma zasadnicze znaczenie i jak dotąd reakcje były bardzo entuzjastyczne. Obecne wyzwanie polega na tym, abyśmy współdziałali celem wprowadzania tej wiedzy w praktyce i faktycznie poprawili jakość lokalnych strategii rozwoju w następnym okresie programowania”.

„Proces przetargowy inicjatywy LEADER nie powinien być konkursem między różnymi regionami wiejskimi, ale raczej wewnętrznym wyzwaniem polegającym na wypełnieniu kryteriów LEADER-a. Jeżeli

instytucje zarządzające wykażą się dobrą wolą i zdolnościami, będą mogły pomóc danym obszarom w osiągnięciu tego celu i przygotowaniu strategii wysokiej jakości”.

Uczenie się od innych – LGD Regionalentwicklung Oberallgäu (Bawaria, Niemcy)

Założona w 2003 r. LGD Regionalentwicklung Oberallgäu stosunkowo od niedawna uczestniczy w inicjatywie LEADER i procesie LSR. „Wiedząc o ogromnych doświadczeniach istniejących już w ramach innych lokalnych grup działania, za priorytet uznaliśmy uczenie się od innych i dlatego zorganizowaliśmy kilka wycieczek do innych regionów” – wyjaśnia Sabine Weizenegger, kierownik LGD i członek grupy dyskusyjnej.

„Proces ten naprawdę pomógł zmotywować i zainspirować naszych członków. Na początku duży nacisk położyliśmy na zaangażowanie podmiotów lokalnych w przygotowanie naszej LSR. Jestem przekonana, że proces rozwoju może zakończyć się sukcesem jedynie wtedy, gdy zaangażujemy do niego odpowiednie osoby i je zmotywujemy”.

Strona internetowa LGD:
www.regionalentwicklung-oberallgaeu.de

Zapewnienie ciągłości: LGD Redange-Wiltz (Luksemburg)

W Luksemburgu instytucja zarządzająca przyznała lokalnym grupom działania znaczną niezależność w wyborze tematów, którymi należy zająć się priorytetowo w ich lokalnych strategiach rozwoju.

„Podejście takie oznaczało, że starsze LGD, takie jak nasza, mogły kontynuować rozwijanie i pogłębianie tematów, którymi zaczęły się zajmować w poprzednich okresach” – mówi Jacques Fons, kierownik LGD „Redange-Wiltz”.

Czynniki sukcesu: doświadczenia LGD

„Aby przygotować naszą lokalną strategię rozwoju, gminom jak również niektórym potencjalnym podmiotom lokalnym i regionalnym rozesłaliśmy kwestionariusze. Otrzymane informacje zostały przeanalizowane w czasie sesji roboczej z udziałem wszystkich podmiotów, które wypełniły kwestionariusz. Na podstawie różnych propozycji projektów, które wówczas przedstawiono, mogliśmy przygotować nową strategię. Dzięki takiemu sposobowi pracy był to naprawdę wspólny proces”.

Strona internetowa LGD: www.rw.leader.lu

Informacja zwrotna i komunikacja: LGD South & East Cork Area Development (Irlandia)

LGD South & East Cork Area Development (SECAD) zatwierdziła swoją strategię i rozpoczęła działalność w lutym 2009 r. Już dwa miesiące później, w kwietniu 2009 r., instytucja zarządzająca zaprosiła LGD na spotkanie celem dokonania przeglądu strategii i wyników procesu oceny.

„Podejście i harmonogram były doskonałe” – utrzymuje Ryan Howard, dyrektor naczelny SECAD i członek grupy dyskusyjnej. „Do tego czasu zdobyliśmy kilkumiesięczne doświadczenie w realizacji strategii, dzięki czemu spotkanie było dużo bardziej produktywnie”.

„Myślę, że idealnym rozwiązaniem jest, aby pierwszy przegląd przeprowadzić na wczesnym etapie procesu realizacji, a kolejny zorganizować około dwa lata później. Ten drugi przegląd może być wykorzystany do określenia ewentualnych problemów dotyczących programu lub zasad jego wdrożenia”.

Strona internetowa LGD: www.secad.ie

POPRAWA KOORDYNACJI FUNDUSZY UE W TERENIE

Przykład współpracy
między lokalnymi
grupami działania
a lokalnymi grupami
rybackimi

We wnioskach ustawodawczych opublikowanych w październiku 2011 r. Komisja Europejska zaproponowała, aby cztery główne fundusze współdziałały w następnym okresie na rzecz wspierania „rozwoju kierowanego przez lokalne społeczności” zgodnie z modelem LEADER. Obecnie ponad sto lokalnych grup rybackich współpracuje już z lokalnymi grupami działania LEADER celem promowania bardziej zrównoważonych ścieżek rozwoju na swoich obszarach. Ich doświadczenia mogą być wykorzystane w przyszłości na wiele sposobów.

W 2007 r. uruchomiono oś 4 Europejskiego Funduszu Rybackiego, której celem jest „zrównoważony rozwój obszarów rybackich”; obowiązują tu zasady bardzo podobne do zasad inicjatywy LEADER. Oś 4 EFR jest inicjatywą młodszą i ukierunkowaną bardziej sektorowo niż LEADER; rozwija i rozrasta się szybko. W momencie powstawania niniejszego tekstu istniało 231 zatwierdzonych LGR, a kolejne 50 było na końcowych etapach tworzenia.

Stosując bardzo podobne podejścia, oś 4 EFS i inicjatywa LEADER pasują do nowej definicji „rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność”, istnieją jednak między nimi znaczące różnice. Obie wykorzystują zintegrowane strategie lokalne oparte na obszarze, a projekty są wybierane w ramach lokalnych partnerstw będących wyważonym zestawem lokalnych zainteresowanych stron, jednak różnią się charakterem obszarów i składem partnerstw, co zostanie przedstawione poniżej. Przeciętne budżety (wydatki publiczne) lokalnych grup rybackich i lokalnych grup działania są dość podobne (3,2 mln euro w przypadku LGR w porównaniu z 3,9 mln euro w przypadku LGD). Zróżnicowanie budżetów wśród LGR jest większe niż w przypadku LGD i może znacznie różnić się w zależności od państwa (budżet waha się od 0,1 mln euro do 17 mln euro na grupę).

Obszary rybackie i obszary wiejskie często się pokrywają, szczególnie w bardziej oddalonych przybrzeżnych strefach wiejskich oraz wokół jezior śródlądowych

i śródlądowych dróg wodnych. Na takich obszarach istnieje większy potencjał w zakresie synergii między tymi dwoma programami rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność. Na innych obszarach zakres współpracy jest bardziej ograniczony. Jako że większość obszarów wiejskich leży w głębi lądu, a rybołówstwo jest tam słabo obecne, zazwyczaj na takich obszarach istnieją LGD, a nie ma LGR. Inne państwa jednoznacznie wyłączają obszary przybrzeżne z programów rozwoju obszarów wiejskich, ponieważ obszary te charakteryzują się często większą gęstością zaludnienia lub są gospodarczo mocniejsze niż obszary śródlądowe. W takich przypadkach bardziej prawdopodobne jest istnienie LGR, bez odpowiedniej LGD.

Jednak gdy istnieją takie możliwości, aktywna współpraca między LGR a LGD jest powszechna. W niedawnych badaniach przeprowadzonych przez Europejską Sieć Obszarów Rybackich (FARNET) ustalono, że prawie dwie trzecie z 221 ankietowanych LGR (139 partnerstw, czyli 63%) wypracowały jakiś rodzaj formalnego systemu współpracy z siostrzaną LGD. Pozostałe 82 grupy są samodzielnymi LGR. Innymi słowy, nie istnieje żadne formalne powiązanie organizacyjne (lub na danym obszarze nie ma żadnej LGD), mimo to wiele z nich prowadzi lub planuje współpracę z lokalnymi grupami działania.

Jak przebiega współpraca LGR i LGD? Jak najlepiej wykorzystać wspólną płaszczyznę, uwzględniając jednocześnie istotne różnice? FARNET wyróżniła trzy główne formalne organizacyjne modele

współpracy między lokalnymi grupami rybackimi a lokalnymi grupami działania:

- W 40% przypadków (89 LGR) LGD i LGR stanowią w rzeczywistości jedną i tę samą organizację. Wykorzystywana jest wspólna struktura organizacyjna, z jedną nadrzędną strategią. Projektowanie rybackiej części strategii oraz wybór projektów odbywają się w ramach oddzielnego podpartnerstwa (lub komitetu ds. wyboru projektów), które jest bardziej reprezentatywne dla społeczności rybackiej. Taka formuła umożliwia LGR korzystanie z doświadczeń LGD oraz dzielenie zasobów administracyjnych i innych. Taki model ma szczególnie istotne znaczenie w Finlandii, Danii, Niemczech i na Łotwie, ale podobne przykłady występują również w sześciu innych państwach członkowskich.
- W kolejnym modelu lokalne grupy działania i lokalne grupy rybackie są zarządzane jako podpartnerstwa trzeciego odpowiedzialnego organu, którym zazwyczaj jest lokalna organizacja publiczna, na przykład partnerstwo na rzecz rozwoju odpowiedzialne za dany obszar. Około 10% wszystkich LGR (23) stosuje ten model. Przykładami zastosowania tego modelu są LGR i LGD zarządzane przez lokalne agencje rozwoju w Grecji, jednostki „pays” lub inne organy międzygminne we Francji lub podobne struktury w Portugalii, Szwecji i Holandii. Zaletą takiego rozwiązania jest to, że strategie LGR i LGD mogą być spójnymi częściami większej strategii zbiorczej, a zasoby organu odpowiedzialnego są wykorzystywane wspólnie. W przypadku takich partnerstw ważne jest, aby

zapobiegać ryzyku zdominowania inicjatywy przez sektor publiczny.

- Wreszcie kolejne 12% LGR (27) utrzymuje pewną formę relacji organizacyjnej z LGD, mimo że są one oddzielnymi, niezależnymi organizacjami. Może to być prosta wzajemna reprezentacja w zarządzie drugiej organizacji, jak również bardziej skomplikowane rozwiązanie, w którym kilka LGD uczestniczy w zarządzaniu LGR, której obszar obejmuje kilka obszarów LGD, na przykład wzdłuż linii wybrzeża, rzeki lub jeziora.

Jeżeli chodzi o sposoby poprawienia koordynacji w przyszłości, należy podkreślić jeszcze kilka innych kwestii. Mimo że oś 4 Europejskiego Funduszu Rybackiego i inicjatywa LEADER mają wiele cech wspólnych, istotne znaczenie ma potrzeba poszanowania różnych celów strategicznych i różnych akcentów każdego programu. Jak wskazuje akronim LEADER (Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale), inicjatywa ta skupia

się na powiązaniach w ramach obszarów wiejskich i między nimi. Jako że inicjatywa LEADER nie odnosi się do obszarów miejskich ani (jak dotąd) do powiązań miasto-wieś, obszary LGD często mogą być mniejsze niż obszary obejmujące funkcjonujący rynek pracy. Oś 4 EFR skupia się również na propagowaniu powiązań, jednak w tym przypadku nacisk jest kładziony na ukierunkowanie na zewnątrz w celu poprawienia powiązań między społecznościami rybackimi a innymi podmiotami, zarówno w ramach sektora rybołówstwa, jak i poza nim, a także w ramach danego obszaru i poza nim. Podmioty kierujące oboma programami muszą mieć pewność, że ich koordynacja zapewni wartość dodaną prowadzonym przez nie programom, a nie doprowadzi do osłabienia ich priorytetów.

Należy zbadać również, jak każdy organizacyjny model koordynacji ma się do różnych ustaleń w zakresie granic danego obszaru. Obszary LGR i LGD mogą się dokładnie pokrywać, zawierać się jeden

w drugim, mogą częściowo zachodzić na siebie lub mogą być zupełnie odrębnymi częściami większego obszaru. Lokalne grupy działania często obejmują większy obszar niż lokalne grupy rybackie, jako że działalność rybacka często koncentruje się wzdłuż wybrzeża, rzeki lub jeziora lub na tych obszarach występuje. Ważne w każdym przypadku jest to, aby dany obszar był spójny z punktu widzenia strategicznego celu każdego programu i odpowiednich strategii rozwoju lokalnego. Dzielenie obszarów w celu dopasowania ich do jakiegoś modelu może mieć skutek przeciwny do zamierzonego, natomiast łączenie obszarów może osłabiać wymiar lokalny. Pewna forma strategicznej i organizacyjnej współpracy uwzględniająca różnice istniejące na danych obszarach może skuteczniej prowadzić do efektów synergii i zapobiegać bezproduktywnemu ujednolicaniu.

Wreszcie, jeżeli chodzi o partnerstwo, gdy oba programy mają na celu zaangażowanie wyważonej reprezentacji

zainteresowanych stron z danego regionu, równowaga ta różni się również w zależności od strategicznych celów każdego programu. Biorąc pod uwagę sektorową orientację osi 4 EFR, w składzie organów decyzyjnych LGR będzie prawdopodobnie więcej rybaków niż rolników w bardziej zróżnicowanych wiejskich LGD. Ma to uzasadnienie – celem nie jest stworzenie swego rodzaju równoległej demokracji, ale zmobilizowanie głównych zainteresowanych stron niezbędnych do osiągnięcia celów lokalnej strategii. W przypadku gdy LGR i LGD są ze sobą powiązane, na przykład w ramach większej organizacji zbiorczej lub w ramach jakiegoś rodzaju współpracy, istniejące różnice mogą być i są rozstrzygane przez funkcjonowanie różnych, ewentualnie powiązanych, komitetów do spraw wyboru projektów.

Reasumując, należy zauważyć, że istnieje wiele modeli i form współpracy między lokalnymi grupami rybackimi i lokalnymi grupami działania oraz że można wykorzystać istotne doświadczenia praktyczne, zarówno na poziomie lokalnym, jak i pomiędzy instytucjami zarządzającymi i sieciami krajowymi. Patrząc w przyszłość, należy podkreślić, że duże znaczenie będą miały sposoby interakcji i uzupełniania się różnych inicjatyw. Biorąc pod uwagę, że rozwój kierowany przez lokalną społeczność w ramach programów na lata 2014–2020 jest dobrowolny w ujęciu EFMR, EFRR i EFS³², zainteresowane strony każdego programu będą musiały odwoływać się do swoich celów strategicznych i rozważać, jak zwiększona współpraca może faktycznie służyć wartości dodanej ich interwencji.

32 Jest on obowiązkiem na mocy przepisów dotyczących finansowania EFRROW, zgodnie z którymi 5% środków finansowych jest przeznaczonych na inicjatywę LEADER.

Skróty i akronimy użyte w niniejszym wydaniu „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE”

AP	agencja płatnicza
DG AGRI	Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich
ECA	Europejski Trybunał Obrachunkowy
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFOGR	Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej
EFR	Europejski Fundusz Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRRROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ELARD	Europejskie Stowarzyszenie LEADER na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
ENRD	Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
FAQ	najczęściej zadawane pytania
GF	grupa dyskusyjna (podkomitetu ds. osi LEADER)
IADS	strategie na rzecz zintegrowanego rozwoju obszarów
IZ	instytucja zarządzająca

KSOW	krajowa sieć obszarów wiejskich
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (powiązania pomiędzy działaniami dotyczącymi rozwoju i gospodarki wiejskiej)
LGD	lokalna grupa działania
LGR	lokalna grupa rybacka
LsC	podkomitet ds. osi LEADER
LSR	lokalna strategia rozwoju
NGO	organizacja pozarządowa
NUTS	wspólna klasyfikacja jednostek terytorialnych do celów statystycznych
PC	państwo członkowskie
PK	punkt kontaktowy
PROW	Program rozwoju obszarów wiejskich
ROW	rozwój obszarów wiejskich
RROW	Rozporządzenie w sprawie rozwoju obszarów wiejskich (2000–2006)
SWOT	mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia

Poprzednie wydania Przeglądu Obszarów Wiejskich UE są dostępne na stronie księgarni UE:
<http://bookshop.europa.eu>

Wypełnij formularz zamówienia prenumeraty,
aby otrzymywać publikacje EFROW bezpłatnie do domu
<https://webgate.ec.europa.eu/myenrd/>
[myenrd/en/registration_en.cfm](https://webgate.ec.europa.eu/myenrd/en/registration_en.cfm)

K3-AJ-09-001-PL-C

K3-AJ-09-002-PL-C

K3-AJ-09-003-PL-C

K3-AJ-10-004-PL-C

K3-AJ-10-005-PL-C

K3-AJ-10-006-PL-C

K3-AJ-11-007-PL-C

K3-AJ-11-008-PL-C

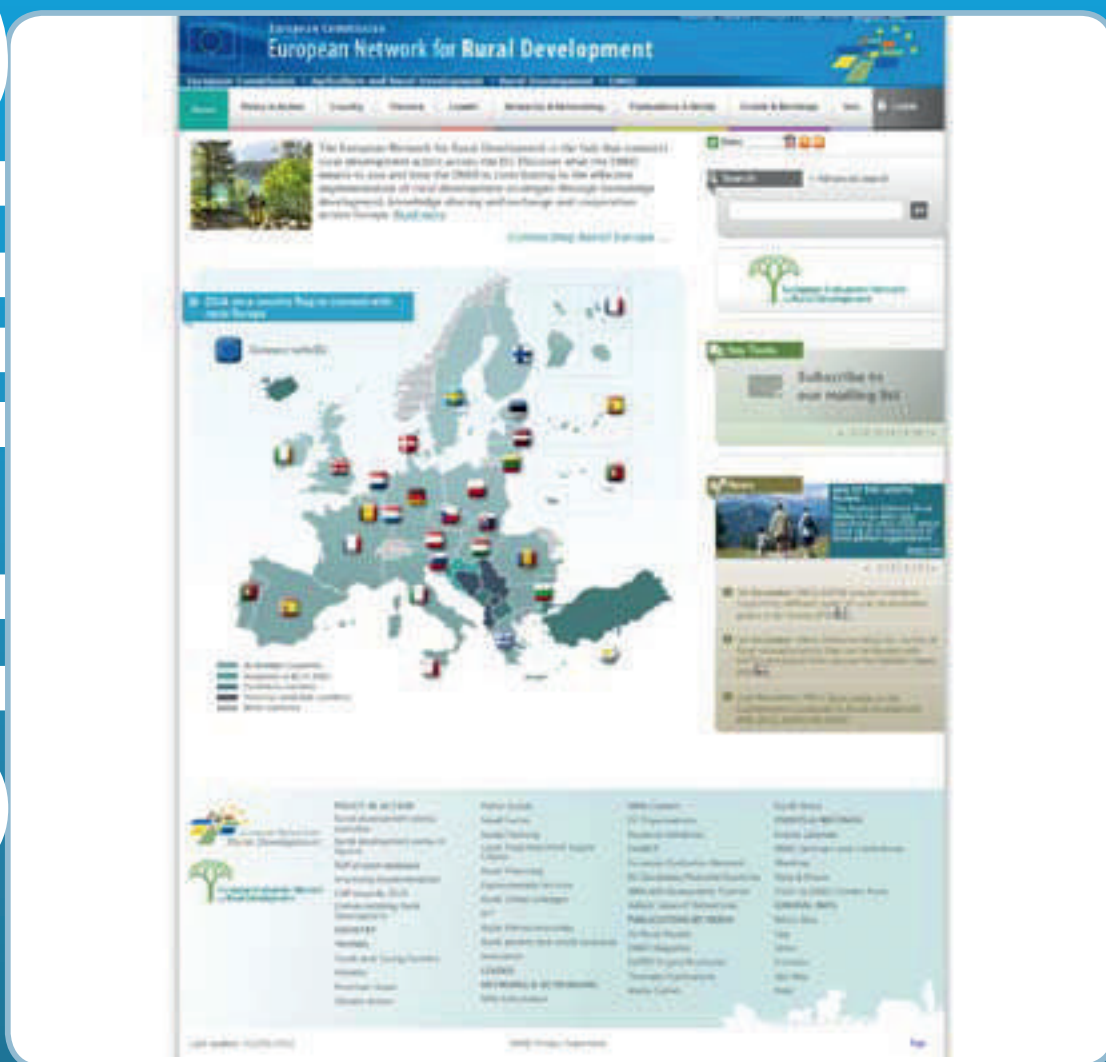

K3-AJ-11-009-PL-C

K3-AJ-12-010-PL-C

on-line

Strona internetowa

Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

<http://enrd.ec.europa.eu>

Urząd Publikacji

ISSN 1831-5372

